

transfer

VAKBLAD OVER INTERNATIONALISERING IN HET HOGER ONDERWIJS

Studeren in een bungalowpark

nuffic

4

jaargang 16 | januari 2009

INHOLLAND-BESTUURDER DALES: MOBILITEIT NEEMT AF | INTERNATIONALISERING VEREIST
KABINETSBREDE AANPAK | GEDRAGSCODE HEEFT ZELFREINIGENDE WERKING | VROUWEN EN
MACHT IN ETHIOPIË | ZUID-AFRIKAANS ONDERWIJSDRAMA | VLIEGENDE HOLLANDER

Transfer is een onafhankelijk vakblad voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs en onderzoek.

Transfer is ook online:
www.transfermagazine.nl.

Transfer is een uitgave van de Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs. Verschijnt negen keer per jaar.

Redactie

Els Heuts (hoofdredacteur), Annelieke Slappendel en Elleke Bal (webredacteur)

Aan dit nummer werkten mee

Annemieke Bosman, Xander Bronkhorst, Chris Buijink, Laura Kors, Yvonne van de Meent, Ornella Porcu, Martine Postma, Robert Visscher

Beeld

Guy Ackermans, Jos van Beurden, Niels Bongers, Eric Dessons/JDD/HH, Philip Driessen, Harm Jan van Dijk, Klaas Fopma/HH, Serge Ligtenberg, Bram Saeys/HH, Elmar Spaargaren, Dieter Telemans/HH

Redactieraad

Rieke van Bijlevel (ITC), David Bohmert (Nether), Patrick Cramers (Codarts), Madeleine Gardeur (Rijksuniversiteit Groningen), Frans Godfroy (Delta), Joep Huiskamp (Technische Universiteit Eindhoven)

Redactieadres

Nuffic, Postbus 29777, 2502 LT Den Haag, tel. 070 – 426 0126 / 426 0144 / 426 0122 fax 070 – 426 0399
e-mail: eheuts@nuffic.nl, aslappendel@nuffic.nl
website: www.transfermagazine.nl

Abonnementen

Transfer is gratis verkrijgbaar. Geïnteresseerden kunnen zich voor een gratis abonnement aanmelden via www.ikabonneermij.nl/transfer, bellen naar DUO-tijdschriftenservice 030 – 263 1089 of een e-mail sturen naar info@ikabonneermij.nl.

Abonnementenadministratie

DUO-tijdschriftenservice, Postbus 681, 3500 AR Utrecht, tel 030 – 263 1089

Advertenties

Bureau van Vliet, tel 023 – 571 4745

Vormgeving en lay-out

Sabrina Luthjens BNO en Brigitta Opstal (www.makingwaves.nl)

Druk

Drukkerij Deltahage, Den Haag

Overname artikelen

Het overnemen en vermenigvuldigen van artikelen uit *Transfer* is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de hoofdredactie.

Foto omslag

Bungalowpark Miggelenberg in Hoenderloo biedt onderdak aan een aantal buitenlandse studenten van Wageningen Universiteit
Foto: Guy Ackermans

Transfer 5, jaargang 16, verschijnt op 13 februari 2009

transfer

Krachten bundelen

Midden in de Veluwe bossen wonen studenten uit de hele wereld.

Vakantiepark De Miggelenberg in Hoenderloo biedt onderdak aan ongeveer vijftig internationale studenten van Wageningen Universiteit.

Aan het begin van het studiejaar waren dat er veel meer. Toen werden 120 van de 270 huisjes bewoond door buitenlandse studenten. Een aantal keer per dag rijdt er een bus naar de universiteit. Het streven was om voor de kerst alle studenten onder te brengen in Wageningen, maar dat is niet gelukt.

De Wageningse huisvestingsperikelen, zoals in deze *Transfer* beschreven, zijn niet uniek. In veel studentensteden werden afgelopen september caravans, tenten en hostels ingezet om de internationale studenten op te vangen.

Al jaren wordt het tekort aan woonruimte afgedaan als een tijdelijk probleem. Maar is het wel tijdelijk?

Het aantal buitenlandse studenten in Nederland is explosief gestegen.

De huisvesting is daar niet op aangepast. En dat heeft volgens Remko de Maaijer, directeur van het overkoepelend orgaan voor studentenhuizing Kences, te maken met tegenstrijdige belangen tussen woningcorporaties en instellingen voor hoger onderwijs. Woningcorporaties willen namelijk niet het risico lopen dat de woningen die ze bijbouwen over een paar jaar leegstaan, mocht de toeloop van buitenlandse studenten afnemen.

De huisvestingsproblemen maken duidelijk dat internationalisering niet alleen een zaak van het ministerie van OCW is. In de Internationaliseringsagenda *Het grenzeloze goed* wordt geconstateerd dat buitenlandse studenten en onderzoekers vaak niet tevreden zijn over de bureaucratie en de manier waarop ze worden ontvangen. Als Nederland internationaal wil concurreren, zijn er daarom ook maatregelen op andere beleidsterreinen nodig. In een eerste reactie op *Het grenzeloze goed*, benadrukten de HBO-raad, de VSNU, studentenvakbonden en organisaties als TNO en NWO al dat de ministeries hun krachten moeten bundelen.

De Tweede Kamer vindt dat ook en besloot in december dat er voor 1 juni een kabinetsbrede internationaliseringsagenda opgesteld moet worden. Een goed begin van een nieuw jaar.

ELS HEUTS

ehcuts@nuffic.nl

8

‘Kom op ministers, dóe eens wat’

Internationalization at home noemt hij ‘zoiets als seks met een opblaaspomp’. Geert Dales, collegevoorzitter bij Hogeschool Inholland, is niet bang om te provoceren. Van het inmiddels tienjarige Bologna-proces merkt hij weinig, vertelt hij aan Transfer. Daarom maakt hij zelf maar plannen om het “schandalig lage” aantal studenten dat naar het buitenland gaat, omhoog te krijgen.

12

‘Internationaliseringsbeleid is té succesvol’

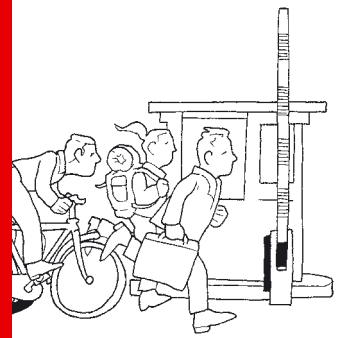
Het internationaliseringsbeleid van universiteiten en hogescholen dreigt aan zijn eigen succes ten onder te gaan. Die conclusie trekt Kences, het overkoepelende orgaan voor studentenhuisvesting. Voor de grote stroom buitenlandse studenten die naar Nederland komt, is structureel te weinig woonruimte. Maar de instellingen denken er niet over hun ambities bij te stellen.

18

Internationaliseringsagenda: projectje hier, projectje daar

Universiteiten en hogescholen kunnen redelijk uit de voeten met de internationaliseringsagenda van minister Plasterk. Het document benoemt de juiste thema's, vinden de instellingen. Kritiek is er ook: ‘Het grenzeloze goed’ richt zich wel heel eenzijdig op mobiliteit. “Terwijl internationalisering breder is dan alleen dat.” Ook een onderwerp als ontwikkelingssamenwerking komt er bekaaid af.

22

Zelfreinigende werking

De Gedragscode Internationale student heeft een zelfreinigende werking, vindt de landelijke commissie die de naleving ervan controleert. “De code stelt eisen aan de kwaliteit van het aanbod. Internationaal onderwijs is daardoor geen snelle handel meer”.

En verder

2 Colofon en redactioneel 4 Nieuwsberichten 11 Duidelijkheid voor Indiase promovenda
 16 Column Chris Buijink 17 Vliegende Hollander 20 De kenniswerker
 24 Groningers werken samen met topuniversiteit China 26 Vrouwen en macht in Ethiopië
 28 Zuid-Afrikaans onderwijsdrama 31 Agenda

Visumbeleid voor mbo'ers onder de loep

Buitenlandse mbo-studenten in bepaalde sectoren kunnen in de toekomst misschien gemakkelijker een visum krijgen voor een studieverblijf in Nederland. Staatssecretaris Van Bijsterveldt van Onderwijs maakte tijdens een economische missie eind november in Turkije bekend, dat het ministerie van Justitie de mogelijkheden daartoe bekijkt.

Van Bijsterveldt leidde in Turkije, samen met staatssecretaris Heemskerk van Economische Zaken, een delegatie waarin ruim dertig onderwijsinstellingen vertegenwoordigd waren. Opvallend was het grote aantal deelnemende ROC's.

Om de Turks-Nederlandse samenwerking op het gebied van onderwijs verder te verbeteren, stelt Van Bijsterveldt studiebeurzen voor vakmanschap in. Daarmee kunnen vijf talentvolle mbo'ers uit beide landen die een vergelijkbare opleiding volgen, over en weer stage

lopen en hun ervaringen delen. Skills Netherlands en Skills Turkey, die vakwedstrijden organiseren voor mbo-studenten, zullen een voorstel doen over de exacte vorm van de beurzen.

Ter promotie van het Nederlandse en Turkse beroepsonderwijs werd onder meer een modeshow gehouden in Istanbul. De staatssecretaris beet zelf het spits af op de catwalk in een

creatie van studenten van het Rijn IJssel College, die haar jurk voor Prinsjesdag hadden ontworpen. De missie werd ook aangegrepen om afspraken te maken tussen onderwijsinstellingen onderling, maar eveneens met het bedrijfsleven. Zo tekenden de rechtenfaculteit van de Universiteit Leiden en Garantibank een overeenkomst over een aantal studiebeurzen. (AS)

Staatssecretaris Van Bijsterveldt poseert samen met studenten van het Rijn IJssel College, de ontwerpers van de creatie die zij bij de modeshow in Turkije droeg.

Wie betaalt voor studenten uit ontwikkelingslanden?

Een buitenlandse student die in Nederland wil studeren, moet dat ook kunnen. Dat staat in de internationaliseringsagenda, constateert Kamerlid Ed Anker van de ChristenUnie. Maar in de praktijk is de drempel voor studenten uit ontwikkelingslanden 'aanzienlijk verhoogd': zij moeten nu vaak meer collegegeld betalen, 'terwijl de kennisbeurzen niet van de grond zijn gekomen'.

Om die reden wil hij een fonds oprichten voor talentvolle studenten uit partnerlanden van Nederland op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Dat fonds kan ook bijdragen aan de ontwikkeling van het maatschappelijk kader in die landen. En Nederland profiteert er zelf van, omdat door de aanwezigheid van deze studenten

een *international classroom* ontstaat. Een meerderheid van de Tweede Kamer steunde een motie hierover. Probleem is nog, waar het geld voor dit fonds vandaan moet komen. Minister Plasterk liet al bij het indienen van de motie weten dat, hoewel hij het fonds een sympathiek idee vindt, hij het niet gaat vullen. "Het is mijn taak Nederlandse studenten op te leiden. Ik wil best meedenken, maar dit is primair een doel van Ontwikkelingssamenwerking." De Tweede Kamer wil voor de zomer van de regering een plan van aanpak en duidelijkheid over de benodigde middelen voor het fonds. (AS)

Zie www.transfermagazine.nl, dossier 'Grenzeloos goed'.

EU-student moet vijf jaar inburgeren voor beurs

EU-studenten die studiefinanciering willen ontvangen in een ander land van de Europese Unie, moeten daar minstens vijf jaar hebben gewoond. Die voorwaarde is goedgekeurd door het Europees Gerechtshof.

Aanleiding was de zaak van de Duitse Jacqueline Förster, die van 2000 tot en met 2004 aan de Hogeschool van Amsterdam studeerde. Zij moest van de IB-Groep een deel van haar studiefinanciering terugbetalen. Zij kon daar alleen aanspraak op maken over de periode waarin zij naast haar studie werkte, omdat zij als werknemer dezelfde rechten had als Nederlanders. Förster voldeed niet aan de voorwaarde van vijf jaar aaneengesloten

verblijf in Nederland, om als EU-student in aanmerking te komen voor studiefinanciering. De Duitse stapte naar de rechter, die de IB-Groep gelijk gaf. In hoger beroep voerde Förster aan dat ze al voldoende geïntegreerd was in de Nederlandse samenleving toen zij in 2003 niet werkte naast haar studie. Op basis daarvan zou zij recht hebben op een beurs. De Centrale Raad van Beroep schakelde het Europese Hof in om duidelijkheid te krijgen. Volgens het Hof mogen lidstaten voorwaarden stellen, om te voorkomen dat het verstrekken van beurzen aan studenten uit andere EU-landen een onredelijke last wordt. (AS)

Minder animo voor Nicaragua na moord

De moord op een NHTV-student in Guatemala heeft grote gevolgen voor het Nederlandse bemiddelingsbureau On-Stage Nicaragua. Het aantal stageaanvragen is fors gedaald, zegt Tjitske de Winne van On-Stage. In oktober was er nog veel interesse. Daarom is het onwaarschijnlijk dat de terugloop door de kredietcrisis komt.

De student werd op 8 november vermoord bij een overval op een bus. Hij reisde op eigen houtje naar Guatemala, na afloop van zijn stage in Nicaragua. De NHTV schortte vervolgens de stages naar beide landen op, tot verbazing van De Winne. "Het was een incident in een land met een drugsproblematiek dat niet eens grenst aan Nicaragua, één van de veiligste landen van Midden-Amerika." On-Stage had ook de pech dat de krant *BN/De Stem* abusievelijk Nicaragua noemde als plek van de moord.

De Winne en collega Onno Bierman organiseren al tweeënhalf jaar stages in Nicaragua. In de eerste helft van 2008 kwam On-Stage voor het eerst uit de kosten. Het komende halfjaar gaat dat niet lukken, denkt De Winne. "We hebben nu tien stagiairs, als alles meezit worden dat er vijftien. Als er in 2009 geen verbetering optreedt, moeten we stoppen." (AS)

Het Apoyomeer in Nicaragua is een van de locaties waar het Nederlandse bemiddelingsbureau On-Stage stages aanbiedt.

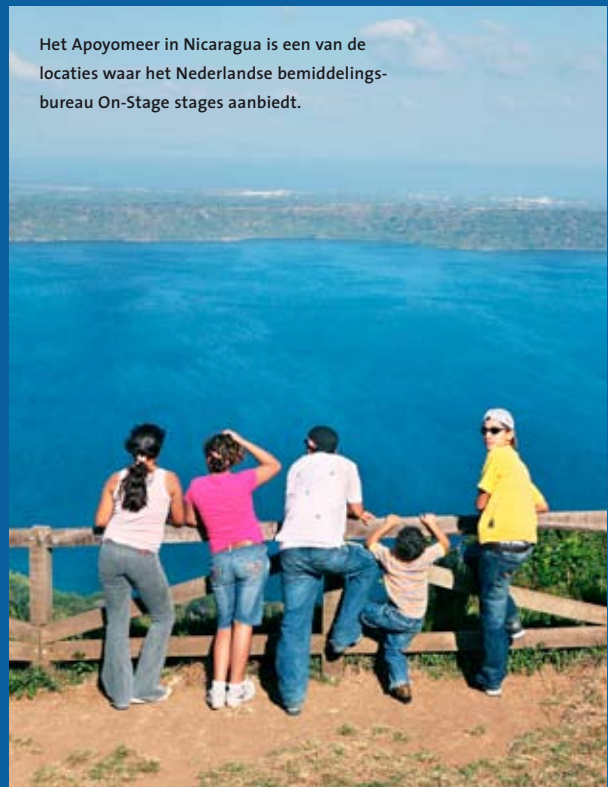

Foto: Dieter Telemans/Hollandse Hoogte

Ontwerpproces Europese ranking van start

De Europese Commissie heeft een *tender* uitgeschreven voor het ontwerpen en testen van een nieuw *rankings*stelsel. De eerste resultaten van het pilotproject moeten in de eerste helft van 2011 beschikbaar zijn.

Frankrijk had het opzetten van een Europese ranking tot een van de prioriteiten gemaakt tijdens zijn EU-voorzitterschap. De Franse minister voor hoger onderwijs Valérie Pécresse ziet er een middel in om de studentenmobiliteit te bevorderen. "Erasmus is een groot succes, maar het is nodig het vuurtje nog eens aan te wakkeren." Studenten willen volgens haar meer duidelijkheid om een afgewogen keuze te kunnen maken over het land van bestemming, maar ook over de universiteit en de opleiding. Alleen zo krijgt Erasmus volgens Pécresse nieuw elan.

Ján Figel, Europees commissaris

De Franse minister voor hoger onderwijs Valérie Pécresse ziet een Europees rankingsysteem als middel om de studentenmobiliteit te bevorderen.

Foto: Eric Dessons/DD/Hollandse Hoogte

Foto: Bram Sreys/Hollandse Hoogte

van Onderwijs, vindt dat de meeste *rankings* te eenzijdig zijn. Hij zegt dat Europa behoefte heeft aan een overzicht dat verder gaat dan prestaties op onderzoeksgebied en bijvoorbeeld ook informatie biedt over de kwaliteit van het onderwijs en de mate van internationalisering.

Daarbij moeten niet alleen instellingen als geheel, maar ook afzonderlijke opleidingen aan de orde komen.

De 'Brussel-ranking', zoals Pécresse het systeem noemde, zal zowel het hoger onderwijs in als buiten Europa omvatten. (AS)

Bijrol voor Nederland in Tempus IV

De Europese Commissie stelt 60 miljoen euro beschikbaar voor 76 projecten in het kader van het Tempus-programma fase IV. Alle 28 partnerlanden zijn daarbij betrokken. Nederland doet aan elf projecten mee, in geen enkel geval als coördinator. Tempus is bedoeld om het hoger onderwijs te moderniseren van partnerlanden in de westelijke Balkan, Oost-Europa, Centraal-Azië, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Projecten komen in aanmerking voor subsidie als het om samenwerking gaat tussen hogeronderwijsinstellingen in de Europese Unie en partnerlanden. Specifiek voor de huidige fase IV is de nadruk op omvang, impact, niet-academische deelnemers en

regionale samenwerking. In totaal kwamen voor deze ronde 530 aanvragen binnen. Bij de geselecteerde projecten zijn zeshonderd instellingen uit partnerlanden en driehonderd uit de EU betrokken. Het is voor het eerst dat alle projecten met een Nederlandse instelling als coördinator zijn afgewezen, zegt 'nationaal contactpunt Tempus' Jef Stapel. Volgens hem zou dat kunnen komen door de nieuwe mogelijkheid om een partnerland van buiten de EU coördinator te maken. Daarvoor is wellicht uit strategische overwegingen gekozen, met het idee dat de Europese Commissie daaraan veel belang zou hechten bij de selectie. Begin dit jaar start een nieuwe aanvraagronde. (AS)

De Philips High Tech Campus in Eindhoven, een van de innovatieve paradepaardjes van Noord-Brabant.

Brabant steekt 1,3 miljoen in battle for brains

De TU Eindhoven steekt vijf ton in beurzen voor buitenlandse masterstudenten die na hun studie minimaal drie jaar in Brabant blijven werken. Met hetzelfde bedrag organiseert de Universiteit van Tilburg een wetenschapsquiz, waarbij de beste 65 wvo-scholieren een studiebeurs voor twee jaar winnen. Beide universiteiten gebruiken daarnaast 150.000 euro voor werving in het buitenland.

De uitgaven zijn mogelijk dankzij de 1,3 miljoen euro die Noord-Brabant verstrekt om te kunnen meedoen in de *battle for brains*. Vooral buitenlandse talenten kiezen veelal voor een universiteit in de Randstad, zegt de provincie. Hierdoor staan de studentenaantallen bij de UvT en TU/e onder druk.

Brabant streeft naar een plaats in de top vijf van innovatieve regio's in Europa in 2011. "Onze uitgangspositie is uitstekend: een sterke economie en een goed opgeleid arbeidspotentieel. Maar de wereld staat niet stil", stelt de provincie. "Brabant zal in de toekomst, met 2010 als omslagpunt, te maken krijgen met een structureel tekort aan gekwalificeerd personeel."

Andere maatregelen waarmee de regio talent wil trekken en behouden, zijn het verschaffen van meer Engelstalige informatie en het creëren van een internationale leefomgeving. De provincie mikt op hoogopgeleide kenniswerkers met een bèta-achtergrond, promovendi, zelfstandige onderzoekers en eventueel succesvolle masterstudenten. (AS)

Vingerafdrukken tegen nep-studenten

De Britse regering heeft een aantal maatregelen ingevoerd die de komst van buitenlandse nep-studenten moeten tegengaan. Wie in het Verenigd Koninkrijk wil studeren, moet vingerafdrukken laten nemen en krijgt een identiteitskaart. Vanaf maart dienen instellingen een vergunning te hebben om studenten van buiten de Europese Economische Ruimte te mogen toelaten. Ook moeten zij bijdragen aan de financiering. De studenten zelf moeten aantonen dat zij in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

Volgend najaar worden de regels aangescherpt door de invoering van een 'sponsor management system'. Daarmee kunnen instellingen het *UK Border Agency* waarschuwen wanneer een student meer dan tien lessen heeft gemist. Tegen dit 'bespioneren' bestaan grote bezwaren, onder meer bij de *University and College Union*.

Zuid-Oost-Aziatische hogeronderwijsruimte

Tijdens een conferentie van de *Southeast Asian Ministers of Education Organization (SEAMEO)* in Bangkok zijn in november plannen besproken om het hoger onderwijs in Zuid-Oost-Azië te harmoniseren. Daarbij gaat het om het creëren van een gezamenlijke onderwijsruimte waarbinnen plaats is voor verschillende onderwijssystemen. Op de agenda van de conferentie stonden onder meer een presentatie over het Bologna-proces en verschillende landenstudies van lidstaten. Ook deskundigen uit Australië en Nieuw-Zeeland behoorden tot de sprekers. In SEAMEO zijn elf landen vertegenwoordigd: Brunei, Cambodja, de Filipijnen, Indonesië, Laos, Maleisië, Myanmar, Oost-Timor, Singapore, Thailand en Vietnam. In maart komen de betrokken ministers bijeen.

Fonds voor hoger onderwijs in Afrika

Er moet een fonds voor hoger onderwijs in Afrika komen. Dat is een van de belangrijkste punten uit de slotverklaring van de conferentie *New dynamics in higher education and research: strategies for change and development*. Tijdens die bijeenkomst in Senegal spraken vertegenwoordigers van 27 landen in november over onder meer een Afrikaanse hogeronderwijsruimte en *braindrain*. Het op te richten fonds moet een aanvulling zijn op de inspanningen van Afrikaanse overheden en instellingen om het hoger onderwijs uit te breiden en te versterken. De slotverklaring stelt ook dat regeringen meer geld moeten toewijzen aan onderwijs, ten minste 20 procent van de nationale begroting. De conferentie werd gehouden ter voorbereiding op de tweede wereldconferentie over hoger onderwijs van Unesco, die in juli plaatsvindt in Parijs. (AS)

GEERT DALES,
COLLEGEVOORZITTER INHOLLAND

‘Mobiliteit neemt
eerder af dan toe’

In 2010 moet het Europees hoger onderwijs zó transparant zijn dat een belangrijk obstakel voor studiemobiliteit uit de weg is geruimd. Hogeschool Inholland merkt echter weinig van het inmiddels tienjarige Bologna-proces, zegt collegevoorzitter Geert Dales. 'Al dat gepraat is hartstikke spannend, maar kom op ministers, doe eens wat.'

Als tafeltennis. Zo verloopt het gesprek met Geert Dales, sinds anderhalf jaar collegevoorzitter van hogeschool Inholland, een van de grotere in het land. De liberaal en voormalig burgervader van Leeuwarden, die daarvoor wethouder was in Amsterdam, is direct en lijkt vooral geen minuut te willen verliezen. Hij wil dóór.

Dales is dan ook wars van wat hij “esoterische beleidsplannen” noemt. Als het gesprek komt op het nu al tien jaar durende Bologna-proces, kan hij nog met moeite een glimlach onderdrukken. Maar wanneer hij wordt geconfronteerd met zijn eigen woorden bij de opening van het academisch jaar (“wij steken energie in verkeerde discussies”, “internationalization at home is als seks met een opblaaspop”), breekt een harde lach door. “Daar heb ik louter positieve reacties op gekregen. Iedereen zei: ja, dit herkennen we wel.”

In zijn Haagse werkkamer verstomt Dales' gelach als de vraag valt wat een hogeschool nu eigenlijk kan met 'Bologna'. “Wij kunnen er nog niet zo heel veel mee. Waarom niet? Omdat het vooralsnog een praat-circus is. Terwijl wij juist concrete resultaten nodig hebben. Ons verzoek is dan ook: maak alsjeblieft een eind aan dat praten. Maak nu eens concreet af wat al tien jaar louter discussie is, zoals de internationale vergelijkbaarheid van de onderwijsinstututen.”

Vraagtekens

Vergelijkbaarheid van onderwijsaanbod is de kern van 'Bologna'. Een transparante internationale vergelijking stimuleert de mobiliteit, zo is de opvatting. Dales ergert zich echter aan de complexiteit van de vergelijkingsmethodieken. “Wij hebben behoefte aan een simpele, snelle scan van een onderwijsinstituut om ongeveer te weten wat het is. Of het zich kwalitatief en qua opleidingsniveau op hetzelfde plan begeeft. Wij hebben er belang bij om snel te kunnen zien wat het voor tent is. Dat kunnen we nu niet.”

De collegevoorzitter zet grote vraagtekens bij de door 'Bologna' beoogde mobiliteit. Volgens hem “schiet die helemaal niet op”. De onlangs gepubliceerde internationaliseringsagenda van Onderwijsminister Plasterk geeft volgens Dales evenmin voldoende houvast. ‘Ik heb in die nota tevergeefs gezocht naar goed inzicht in de volumeontwikkeling. Kennelijk is er onvoldoende zicht op de feitelijke mobiliteit. Het lijkt mij van grote betekenis dat wij dat inzicht krijgen. Dan weet je of al deze middelen ook effect hebben, want anders wordt het helemaal een praat-proces waarvan ik niet meer weet waarom we het doen. Plasterks agenda ontbeert een pragmatische aanpak. Het is grotendeels een esoterische discussie geworden, terwijl het een vrij praktisch vraagstuk is.’

Wat volgens de VVD'er al enorm zou helpen, is om concrete obstakels uit de weg te ruimen bij het verlenen van verblijfsvergunningen. “We worden ontzettend gehinderd door verdergaande bureaucrativering van visa. En dat wordt alleen maar moeilijker in plaats van makkelijker. Ook het gedoe met het meenemen van verzekeringen speelt een rol. Er zijn dus allerlei praktische obstakels waar gewoon de bijl in gezet moet kunnen worden.”

Afnemende mobiliteit

Dales doet graag een oproep aan het voltallige kabinet. “Ik begrijp niet waarom zich dit allemaal maar voortsleept. Met wéér een nieuw document, wéér een ministersbijeenkomst en wéér dit en dat. Dus kom op ministers, met al jullie ambitie en gepraat over internationalisering, globalisering, kosmopolitisering, ‘grensoverschrijdend verkeer’, ‘open grenzen’, diversiteit en weet ik veel. We zitten er al een decennium over te praten, en het is allemaal hartstikke spannend, maar dóe dan wat.” De Inholland-voorman zegt te vermoeden dat er in werkelijkheid geen sprake is van toenemende mobiliteit, maar juist van afnemende. “Als ik

“Als er geen volume in te brengen is, ga ik er niet voor sjouwen”

kijk naar mijn eigen getallen, zie ik dat. Collega-bestuurders beklagen zich eveneens over de moeizaamheid en de stroperigheid van dit proces. Ook hoor ik geluiden dat ze hun getallen oppoetsen, maar dat de werkelijkheid tegenvalt.”

In september vertaalde Dales de internationaliseringsambities voor zijn eigen hogeschool nog door voor elke student een verplichte periode in het buitenland te opperen. Dat plan is van tafel.

“Ik zou dat zelf graag willen, maar ik heb me door onze directeuren ervan laten overtuigen dat dit op korte termijn geen haalbare kaart is. En ik begrijp dat wel.”

Dales doelt op het grote aantal deeltijdstudenten met een baan, dat niet zomaar naar het buitenland kan. Begrip kan hij eveneens opbrengen voor de ‘baantjes’ van voltijdstudenten die door een buitenlandperiode financieel in de knel kunnen komen. “Maar er zijn ook minder steekhoudende argumenten, zoals: ‘heb ik daar wel zin in?’ en ‘ik moet mijn vriendje of mijn vriendinnetje een tijdje achterlaten’. Dat zal allemaal wel, maar dan had je niet in het hoger onderwijs moeten komen.”

De aangekondigde verplichting is nu omgezet in “een steviger verankering in het onderwijsprogramma”: meer inkomende studenten en docenten uit het buitenland, een internationaler curriculum, gebruikmaken van digitale middelen en een stijging van het uitgaande verkeer. Het aantal Engelstalige opleidingen gaat omhoog, net als de aandacht voor training van docenten voor die opleidingen.

Voor Dales zijn er ontelbare manieren om een onderwijsprogramma te internationaliseren, al blijft hij bij zijn aanvankelijke uitgangspunt. “Het sluitstuk blijft voor mij echt een verblijf in het buitenland van minimaal een paar maanden. Anders is het nog steeds half werk.”

Schandalig weinig

Op de vraag of het realistisch is om alle voltijdstudenten een echt verblijf te laten meemaken, antwoordt Dales evenwel ontkennend. “Niet op afzienbare termijn.” Op dit moment gaat nog geen 3 procent van alle Inholland-studenten (nog geen duizend op 32.500 studenten) daadwerkelijk minimaal drie maanden naar het buitenland. “Schandalig weinig”, vindt Dales. Dat percentage moet binnen twee jaar zijn gestegen naar 20 procent.

Overigens gelooft Dales er niets van dat andere instellingen het veel beter doen. In de internationaliseringsagenda stelt minister Plasterk weliswaar dat 17 procent van de Nederlandse studenten buitenland-

ervaring heeft, maar Dales wijst erop dat daar niet bij staat hoe lang die buitenlandervaring daadwerkelijk is. “Ik geloof er helemaal niets van dat gemiddeld 17 procent van de studenten drie maanden naar het buitenland gaat. Echt niet.”

De collegevoorzitter wil zijn ambitie van 20 procent (“dat moet toch haalbaar zijn”) voornamelijk verwezenlijken via voorlichting door enthousiaste medestudenten. “Onze studenten moeten zich gaan realiseren welke enorme kansen ze laten lopen door thuis te blijven. Daar gaan we studenten voor inzetten die naar het buitenland zijn geweest. Ik denk dat dit meer indruk maakt dan als de voorzitter van het college van bestuur dat komt vertellen.”

Dales zoekt ook manieren om studenten te helpen voor wie geld een obstakel is om de grens over te gaan. Hoe zo’n compensatiesysteem eruit zou moeten zien, weet hij nog niet. “Wettelijk mag je geen geld uitgeven aan andere doeleinden dan onderwijs. We zijn nog bezig om een pakket maatregelen samen te stellen.” Hij denkt overigens dat geldgebrek meestal niet de belangrijkste reden is waarom studenten van een buitenlands verblijf afzien. “Ik denk dat studenten zich gewoon onvoldoende realiseren hoe belangrijk een verblijf in het buitenland is. Dat je daarvan een betere professional wordt.”

Volume

Om in relatief korte tijd de gewenste groei van 17 procentpunten te behalen, zegt Dales te gaan letten op de grote getallen. “In al onze internationale betrekkingen let ik nu nog maar op één ding: de kans op volume. Als die er niet in zit, ga ik er niet voor sjouwen. Dan zeg ik niet dat het niet moet, want met iedere student die naar het buitenland wil, ben ik blij. Maar als bestuursvoorzitter concentreer ik me op die gebieden en die relaties waar volume in te brengen is.” De bulk moet komen uit de economische opleidingen, de belangrijkste opleidingen van Inholland. “Wat locaties betreft, kijken we onder meer naar China. Het moet toch denkbaar zijn dat je op enig moment altijd een paar honderd studenten in China hebt. Hetzelfde geldt voor Engeland, België en Duitsland. Verder werken we aan partnerschappen in Turkije, Marokko en Suriname. Dat zijn voor ons belangrijke landen, vanwege de samenstelling van onze studentenpopulatie.”

ORNELLA PORCU

Duidelijkheid voor Indiase promovenda

De Indiase Deepa Natarajan wil graag in Nederland haar carrière voortzetten. Lange tijd verkeerde ze in onzekerheid of ze na haar promotie hier zou kunnen blijven. Maar nu is er duidelijkheid. Sinds 1 januari van dit jaar krijgen hoogopgeleide vreemdelingen een jaar de tijd om een passende baan te zoeken.

“Het is belachelijk dat promovendi van buiten de EU niet na hun promotie in Nederland kunnen blijven. Dit moet snel worden opgelost”, betoogde biochemicus Piet Borst in december nog op een bijeenkomst van het Innovatieplatform. Inmiddels is dat probleem weggewerkt met de invoering van de zogenaamde Talentenregeling met ingang van het nieuwe jaar. Wie minimaal een mastertitel heeft behaald aan een geselecteerde buitenlandse topinstelling of gepromoveerd is aan een Nederlandse universiteit, mag voortaan een jaar lang zoeken naar een geschikte baan. Tijdens het zoekjaar kan geen beroep worden gedaan op een bijstandsuitkering, maar er mag wel gewerkt worden. De Talentenregeling maakt deel uit van een ingrijpende modernisering van het reguliere toelatingsbeleid voor vreemdelingen. Voor de Indiase Deepa Natarajan, werkzaam als promovendus bij de onderzoeksgroep *Behavioral Physiology* van de Rijksuniversiteit Groningen, komt de regeling als geroepen. “Ik werk heel hard aan de afronding van mijn promotie”, vertelt ze. “Lange tijd leek het erop dat ik snel een baan moest vinden, omdat ik anders mogelijk het land uit zou worden gezet. Die situatie gaf veel stress.”

Onbegrijpelijk

Het Nederlandse beleid voor kennismigranten stelt al geruime tijd hoogopgeleide werknemers van buiten de Europese Unie in staat hier te komen of te blijven als er een werkgever met een passende baan is. Ook voor buitenlandse studenten die aan een Nederlandse hogeschool of universiteit afstuderen,

bestaat een ‘zoekjaar’. Maar buitenlandse onderzoekers die in Nederland promoveren vielen tussen wal en schip. Geen baan na de promotie betekende geen verblijfsvergunning en dus een noodgedwongen vertrek. Natarajan vond dat onbegrijpelijk. “Iedereen in Nederland heeft het over het belang van een competitieve economie en internationalisering, maar voor buitenlanders die hier promoveren, werd niets gedaan. Nederland heeft vier jaar in die promovendi geïnvesteerd en zij in Nederland. Maar die groep kreeg niet de kans om ervaring en kennis hier te gebruiken. Daar wint niemand iets mee.”

Uit een onderzoekje van Natarajan onder veertig Indiase promovendi in Groningen, blijkt dat 38 daarvan graag in Nederland zouden blijven. Natarajan is blij dat ze op zoek kan naar een baan, maar ze had graag eerder willen weten dat deze regeling eraan zat te komen. Ze noemt het illustratief voor het gebrek aan informatie vanuit overheid en universiteiten dat zij door niemand op de hoogte is gesteld. Terwijl ze haar casus vorig jaar aan tal van instanties heeft voorgelegd. “Heel veel promovendi zitten met smart op duidelijkheid te wachten.”

XANDER BRONKHORST

De Indiase promovenda Deepa Natarajan is blij met de nieuwe Talentenregeling.

BUITENLANDSE STUDENTEN WONEN IN CARAVANS,
VAKANTIEHUISJES, HOSTELS EN SOMS ZELFS IN AUTO'S

De keerzijde van succesvol internationaliseren

Nederlandse universiteiten en hogescholen ontvangen dit jaar ongeveer vijf keer zoveel buitenlandse studenten als zij gegarandeerd kunnen huisvesten. Gaat het internationaliseringsbeleid aan zijn eigen succes ten onder? Veel instellingen willen het niet weten. 'De huisvesting van buitenlandse studenten is een tijdelijk probleem', luidt de formulering – al jaren.

In de tuin van een van de pittoreske bungalows staat een sneeuwpop. Een man van middelbare leeftijd laat zijn hond uit in de bossen. Tot zover niets ongebruikelijks. Toch is huisjespark Miggelenberg in Hoenderloo niet een doorsnee bungalowpark. Hier wonen studenten van over de hele wereld. Ze worden tijdelijk in vakantiehuisjes ondergebracht omdat Wageningen Universiteit, waar ze studeren, hen elders niet kwijt kan.

“De eerste keer dat ik hier kwam vond ik het erg vreemd”, zegt de Mexicaanse Xochitl Catelleno, studente *international development studies*. Op tafel liggen haar studieboeken opengeslagen naast een bakje met pepernoten. “Ik had verwacht dat ik in een flat terecht zou komen. Ik was in het begin teleurgesteld. Maar toen ik zag dat het huisje middenin de bossen lag, vond ik het wel meevallen.”

Explosieve stijging

Studenten in een huisjespark – een ideale oplossing is het niet. Dat geeft woordvoerder Bouke de Vos direct toe. Maar Wageningen Universiteit kon dit jaar niet anders. “We kregen tientallen aanmeldingen méér dan we hadden verwacht.” Op het hoogtepunt, in september, werden maar liefst 120 van de 270 bungalows bewoond door buitenlandse studenten. Nu zijn dat er nog ongeveer vijftig. “We wilden iedereen voor de kerst onderbrengen in Wageningen. Maar dat is helaas niet gelukt”, zegt De Vos.

Wageningen is niet de enige universiteit die zich geen raad meer weet met de grote aantallen buiten-

landse studenten. In Rotterdam werden buitenlandse studenten in caravans en hostels ondergebracht. In Groningen sliep een Duitse studente zelfs een paar weken in een auto. De problemen worden veroorzaakt door de explosieve stijging van het aantal buitenlandse studenten dat naar Nederland komt. En die enorme toename komt weer door het succesvolle internationaliseringsbeleid dat vrijwel alle instellingen voeren.

“Je kunt eigenlijk zeggen dat het internationaliseringsbeleid te succesvol is”, zegt Remco de Maaijer. Hij is directeur van Kences, het overkoepelende orgaan voor studentenhuishuisvesting. Dit jaar, zo licht De Maaijer toe, komen ongeveer 50.000 buitenlandse studenten naar Nederland. “Daar zitten zowel studenten tussen die een paar jaar zullen blijven, als studenten die bijvoorbeeld maar voor een semester of een paar maanden komen. In totaal zijn voor al deze buitenlandse studenten 11.000 woonruimtes gereserveerd. Dat is natuurlijk niet genoeg. Daardoor kunnen dit soort problemen ontstaan.”

Om zo veel mogelijk buitenlandse studenten te kunnen aantrekken, geven instellingen aan veel studenten de garantie dat ze een kamer krijgen. Aan te veel studenten, zo blijkt uit de genoemde precaire situaties. De studenten in caravans, hostels en huisjesparken hebben allemaal een kamergarantie gekregen. Hoeveel en welke studenten gegarandeerd woonruimte krijgen aangeboden, verschilt overigens per universiteit. In Delft bijvoorbeeld krijgt niet iedere buitenlandse student een kamergarantie, in Wageningen wel.

Voor de huisvesting van buitenlandse studenten met een kamergarantie maken de universiteiten afspraken met de woningcorporaties. De samenwerking is zeer goed, zeggen zowel de universiteiten als de studenten-huisvesters. Toch gaat het in de onderlinge communicatie vrijwel altijd mis. Hoe dat komt? Bijvoorbeeld door tegenstrijdige belangen, zegt De Maaijer.

“Woningcorporaties willen niet het risico lopen dat de woningen die ze nu bijbouwen over een paar jaar leegstaan, als de toeloop van buitenlandse studenten afneemt.”

Universiteiten zijn van hun kant vaak niet duidelijk. “Soms is er geen peil op te trekken hoeveel studenten je binnenkrijgt”, zegt woordvoerder De Vos in Wageningen. “De inschrijving loopt soms in het najaar nog door. We kunnen niet alles plannen. Buitenlandse alumni wordt toegestaan om langer in Nederland te blijven. Dit jaar zorgde dat ervoor dat we onverwacht veel woningen niet meer konden doorverhuren.”

De communicatiestoornis tussen de instellingen en de woningcorporaties ontstond de afgelopen jaren. “Vroeger regelden de universiteiten de huisvesting van buitenlandse studenten zelf en dat verliep prima”, weet De Maaijer van Kences. “Studentenhuisvesting is later uitbesteed aan woningcorporaties. Daardoor is alles veel onduidelijker geworden. Studentenhuisvesters

en universiteiten moeten meer met elkaar om de tafel zitten.”

Steil achterover

Volgens De Maaijer verloopt alleen in universiteitsstad Tilburg de communicatie goed. “Ik vertelde onlangs op een landelijke vergadering dat er een gat van tien procent zit tussen de prognose van de universiteit en ons aanbod van woningen voor buitenlandse studenten. Daar sloegen mijn collega’s steil van achterover”, zegt Frits Jansen, teamleider studentenhuisvesting van WonenBreburg.

Maar eigenlijk is Tilburg de beste van de verliezers. Want ook daar zijn problemen, mede door dat gat van nog altijd tien procent. Jansen: “Dit jaar hadden we achthonderd nieuwe buitenlandse studenten. Daar zitten ook studenten bij die een semester blijven. Wij huisvesten er 650. Vorig jaar kwamen er 678 buitenlanders naar Tilburg. Toen waren er problemen en verbleef een deel tijdelijk op campings. Dit jaar hoefde dat gelukkig niet, omdat de universiteit actief gebruikmaakt van het aanbod van de particuliere markt.”

De Maaijer herinnert zich hoe het vroeger ging met buitenlandse studenten. “Toen gingen even veel Nederlandse studenten naar het buitenland als er

Internationale studenten van Wageningen
Universiteit in bungalowpark De Miggelenberg.

Foto's Cuij Ackermans

buitenlandse studenten naar Nederland kwamen. Toen kon je kamers ruilen. Nu komen hier veel meer buitenlanders dan er Nederlanders weggaan. Dan ontstaat er een gat.”

Wat betekent die situatie nu voor de ambities van de universiteiten en hogescholen op internationaliseringsgebied? Moeten zij een stapje terug doen? Wageningen Universiteit denkt er niet aan, ondanks de aanhoudende huisvestingsproblemen. Sterker nog: Wageningen wil het aantal buitenlandse studenten verder uitbreiden. En ook Jan Willem Oosterwijk, collegevoorzitter bij de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR), is niet van plan zijn ambities bij te stellen. Hij riep tijdens de opening van het academisch jaar juist op tot meer internationalisering. Volgens Oosterwijk valt het allemaal wel mee. “Het zijn tijdelijke problemen die zo opgelost zijn.” Hij wijst erop dat in Rotterdam extra wordt gebouwd voor buitenlandse studenten. “We zijn al bezig. Dit jaar schreven zich in totaal 3.500 buitenlandse studenten in. Ik voorzie dat dat aantal over vijf à zes jaar verdubbeld zal zijn.”

Groot spanningsveld

Maar niet alle instellingen zien de toekomst zo zonnig in. “Volgens mij zit er juist wel een groot spanningsveld tussen het internationaliseringsbeleid en de studentenhuisvesting”, zegt André van Peppen. Hij is adjunct-directeur onderwijs en studentenzaken en interim manager van het *international office* aan de Technische Universiteit Delft. Omdat deze universiteit geen mogelijkheid meer zag om alle buitenlandse studenten te huisvesten, nam Delft een drastische maatregel. “We kregen dit jaar 2.300 aanmeldingen. Daarvan voldeden 1.100 studenten niet aan onze eisen. Van de 1.200 die overbleven, hebben we er maar 520 een kamergarantie gegeven”, zegt Van Peppen. “De overige studenten die zijn toegelaten mochten komen, maar moesten zelf woonruimte vinden. In totaal kwamen er ongeveer tachtig studenten op eigen risico.”

De TU Delft kwam de afgelopen jaren negatief in het nieuws, omdat ze niet aan haar verplichting tegenover buitenlandse studenten met een kamergarantie kon voldoen. “Je kunt het mensen niet aandoen om ze steeds maar weer in een caravan te huisvesten, ook al is het tijdelijk”, zegt Van Peppen. Hij betreurt

het daarom dat zelfs met het inperken van het aantal buitenlandse studenten, toch nog een paar studenten in september tot zes weken in een hostel verbleven. Het kan nog wel een tijdje duren voordat de TU weer meer buitenlandse studenten kan toelaten. Onlangs werd duidelijk dat de bouw van studentenwoningen is vertraagd, omdat er een milieu-effectrapportage moet worden opgesteld. Nu al kampt de universiteit met een algemeen tekort van 3.600 kamers.

Zeer laag cijfer

Door de gebrekkige huisvesting loopt het imago van de Nederlandse universiteiten ernstig gevaar. Uit internationale onderzoeken van de afgelopen jaren, waaronder de *International Student Barometer* van de website I-Graduate, blijkt dat buitenlandse studenten Nederlandse instellingen een goed cijfer geven voor onderwijs en onderzoek, maar een zeer laag cijfer voor de huisvesting.

Remko de Maaijer roept de politiek op om hoger-onderwijsinstellingen en woningcorporaties te steunen. “Vijf jaar geleden is het actieplan studentenhuisvesting verschenen. Daarin stond dat er meer studentenwoningen moesten komen. Door nieuwbouw, oude asielzoekershuisvesting om te bouwen en tijdelijke containerwoningen in te zetten. Die acties waren zo succesvol dat twee jaar geleden de prijzen op de particuliere markt daalden. Maar we zijn slachtoffer geworden van dat succes. Want daardoor dacht de politiek dat alles wel goed zou komen. Het extra geld gaat nu naar de achterstandswijken en niet meer naar de problemen voor studentenhuisvesting. Die focus van het begin van het project moeten we vasthouden en gaan bouwen. Laat het niet gebeuren dat we nog grotere problemen krijgen.”

Veel van de studenten die nu nog in Hoenderloo zitten, hebben inmiddels elders onderdak gevonden. “Ik vertrek half december naar mijn kamer”, zegt de Ethiopische Wondimu Mamo Geleta. Die kamer zelf was trouwens wel even schrikken: “Ik krijg een kamertje van vijftien vierkante meter. Nu vind ik het jammer dat ik hier weg moet”, lacht de student *rural development*. Toch is hij ook wel blij. “Hier wonen voelt alsof ik met vakantie ben. Ik wil me nu graag een echte student voelen.”

ROBERT VISSCHER

“Je kunt het mensen niet aandoen om ze steeds maar weer in een caravan te huisvesten”

Een paar keer per dag rijdt er een bus van en naar Wageningen.

Zonde

Eind november leidden de staatssecretarissen Heemskerk (Economische Zaken) en Van Bijsterveldt (Onderwijs) een economische missie naar Turkije. In hun kielzog volgden honderd bedrijven en dertig onderwijsinstellingen. Het werd de grootste missie allertijden en dat is niet verbazingwekkend. Onderwijs, bedrijfsleven en buitenland weten elkaar steeds beter te vinden. Ook studenten worden aangemoedigd hun grenzen internationaal te verleggen, zie bijvoorbeeld de paginagrote oproep die prominenten uit bedrijfsleven, overheid en onderwijs begin dit studiejaar deden in *de Volkskrant*. Waar liggen de kansen voor onderwijs, bedrijfsleven en overheid? En hoe kunnen we die kansen beter grijpen?

Onze onderwijsinstellingen timmeren hard aan de weg. Hun opleidingsaanbod wordt internationaler en dat geldt ook voor de studentenpopulaties. Steeds meer Nederlanders studeren een tijdje aan een buitenlandse universiteit. Andersom halen Nederlandse universiteiten en hogescholen steeds vaker buitenlandse topstudenten hierheen. We zijn op de goede weg, maar het kan nog beter. Opleidingsaanbod en ambities van onderwijsinstellingen kunnen en moeten nóg internationaler. De werkgroep Onderwijs van de zogenoemde *Dutch Trade Board* (DTB) werkt hier hard aan. Verder besteden we er aandacht aan in onze buitenlandse missies en ons alumni beleid. Ook is het internationaal onderwijs een belangrijk speerpunt in het Programma Internationalisering Beroepsonderwijs (PIB). Via dit programma werken onder meer het ROC van Eindhoven en zijn Amerikaanse evenknie in Columbus, Mississippi, nauw samen. Dat heeft geleid tot structurele kennisuitwisseling tussen PACCAR (het moederbedrijf van DAF) en de ROC's van Eindhoven en Columbus. Dat is pure kenniswinst, voor het bedrijf én de Amerikaanse en Nederlandse docenten en studenten.

Ander voorbeeld is de *International Virtual Consulting Firm*, een initiatief van de hogescholen

van Amsterdam en Barcelona. Hierin werken tweehonderd Spaanse en Nederlandse studenten commerciële economie gezamenlijk aan bestaande *business cases*. Zo worden de mogelijkheden onderzocht om de Stedelijke Musea van Amsterdam en Barcelona meer te laten samenwerken met plaatselijke bedrijven en de gemeente. Studenten houden contact door te chatten en via web- en videoconferenties. Werkendeweg leren ze hoe Nederlandse en Spaanse markten en culturen van elkaar

verschillen. En wat dat bijvoorbeeld betekent voor *city marketing* bij jongeren.

Om buitenlandse studenten aan te trekken, is het steeds belangrijker ons Nederlands onderwijs te marketen of te 'branden'. Enkele jaren geleden was ik met toenmalig staatssecretaris Karien van Gennip in Beijing. Daar lunchten we met Chinese alumni van Nederlandse universiteiten. Ze hadden gekozen voor een studie in het buitenland en waren toevallig in Nederland terechtgekomen. Maar het had net zo goed een ander land kunnen zijn. Want Nederlandse universiteiten, vonden ze, laten kansen liggen om de hoge kwaliteit van hun studies over het voetlicht te brengen. Ze maken onvoldoende duidelijk waarin zij zich van andere universiteiten onderscheiden. En ze vergeten nogal eens te vertellen wat je met de kennis die je bij hen opdoet, later kunt worden. De alumni vonden het zonde dat onze universiteiten dat zo weinig in de etalage zetten. En ze vonden dat universiteiten en bedrijven de handen meer ineen moeten slaan bij de branding van 'studeren in Holland'. Marjan Oudeman is *division director* bij Tata Corus Plc. Ze werkt dus in de top van een grote multinational. Bovendien is ze lid van het Innovatieplatform. Ik ben benieuwd wat zij hiervan vindt. Graag nodig ik haar uit voor een column in de volgende *Transfer*.

CHRIS BUIJINK

Chris Buijink is secretaris-generaal op het ministerie van Economische Zaken.

‘We begrepen intuïtief dat er iets niet klopte’

Erwin Reinders (21) en Frank Broekhuis (21) gingen voor een afstudeerproject bij hun studie bedrijfs-economie naar Jemen. Ze brachten er een grootschalige fraudezaak bij een waterbedrijf aan het licht.

Erwin Reinders (l) en Frank Broekhuis tijdens hun verblijf in Jemen.

“Toen waterleidingbedrijf Vitens drie jaar geleden voor een ontwikkelingsproject naar de Jemenitische stad Taiz vertrok, was dat vanuit de optimistische gedachte de niet al te beste watervoorziening daar te herstellen. Al snel bleek de zaak gecompliceerder te liggen. Niet alleen stagneerden de werkzaamheden steeds, het was ook duister hoe het geld door de Jemenieten ter plaatse werd uitgegeven. Onze taak was, bij wijze van afstudeerproject voor onze studie bedrijfseconomie aan de Saxion Hogeschool in Enschede, om helderheid in de zaak te brengen. Dat het om grootschalige fraude ging, hadden we niet meteen in de gaten. Dat was ook lastig, want de administratie werd bijgehouden in het Arabisch en onze tolk was niet bedrijfseconomisch onderlegd, waardoor we ons door heel wat begripsverwarring heen moesten worstelen. Maar omdat de financieel manager zich bij onze aankomst in het bedrijf nerveus begon te gedragen, begrepen we intuïtief toch dat er iets niet klopte.

Wat ons aan Jemen het meest is opgevallen, is

dat je er eigenlijk alleen informeel iets voor elkaar krijgt. Je hamert bij een vergadering geen stukken af, nee, je informeert uitgebreid naar de huiselijke omstandigheden van je gesprekspartner en onder-tussen doe je zaken. Positief daaraan is dat je in een heel warme sfeer terecht komt, waarin ruimte is voor echt contact. Het grote nadeel is natuurlijk dat zo'n informele manier van werken de deur voor corruptie wagenwijd openzet. Het hele leven in Jemen hangt van vriendjespolitiek aan elkaar. Dat mag van de wet niet, maar de overheid treedt er niet tegen op – eerder het tegendeel.

We hadden er, om kort te gaan, een hele kluit aan om te achterhalen wat er bij het waterbedrijf in Taiz aan de hand was. En hoewel ons dat soms heeft gefrustreerd, hebben we uiteindelijk intens van onze opdracht genoten. Het was gewoon spannend om uit te vissen wie je wel kon vertrouwen en wie niet, een kat- en muisspel te spelen met de financieel manager, die de kluit inderdaad bleek te bedonderen. Hij had zichzelf en andere vriendjes geweldige bonussen uitgekeerd. Toen we dat aan het licht brachten, was hij natuurlijk razend, maar onveilig hebben we ons nooit gevoeld. Dat kwam doordat we privé met een hoop mensen een band hadden opgebouwd. In zekere zin maakten we zelf deel uit van het sociale netwerk. Zo voelden we dat echt.

Heb je eenmaal een ervaring als deze gehad, dan wil je meer. Het liefst weer in een land waar we helemaal vanaf het begin moeten beginnen. We hebben in Jemen in een paar maanden tijd heel veel geleerd over een cultuur die we totaal niet kenden.”

ANNEMIEKE BOSMAN

‘Notitie Plasterk is vooral mobiliteitsagenda’

De onlangs verschenen internationaliseringsagenda onderscheidt zich niet door grootse ambities, diepgang of vernieuwende inzichten. Maar het hoger onderwijs kan redelijk uit de voeten met het beleidsstuk van minister Plasterk, blijkt uit een rondgang langs de instellingen.

In *Het grenzeloze goed* worden de juiste thema's benoemd, vinden de instellingen. Zo wijst de internationaliseringsagenda erop dat de mobiliteit van Nederlandse studenten moet worden vergroot en dat onderwijsinstellingen moeten worden gestimuleerd in een internationale oriëntatie. En met het wettelijk mogelijk maken van *joint degrees* gaat een lang gekoesterde wens in vervulling van veel instellingen die samen met een buitenlandse partner een opleiding verzorgen.

Maar de instellingen signaleren ook gemiste kansen. Ontwikkelingssamenwerking komt in de agenda nauwelijks aan bod, terwijl capaciteitsopbouw een wezenlijk onderdeel van internationalisering is. Dat stelt Marleen van der Kooij van PIE, het platform van hogeronderwijsinstellingen die zich met ontwikkelingssamenwerking bezighouden. De agenda is vanuit het Nederlandse belang geschreven en heeft weinig oog voor zwakkere samenlevingen. Martien Molenaar, voorzitter van SAIL, de koepel van instellingen voor internationaal onderwijs, wijst erop dat maatschappelijke vraagstukken als klimaatverandering, migratie en de veranderende economische verhoudingen om wereldwijde oplossingen vragen. “Het hoger onderwijs kan door capaciteitsopbouw

in ontwikkelingslanden eraan bijdragen dat ook die landen meewerken om deze problemen het hoofd te bieden. *Het grenzeloze goed* gaat daaraan voorbij.”

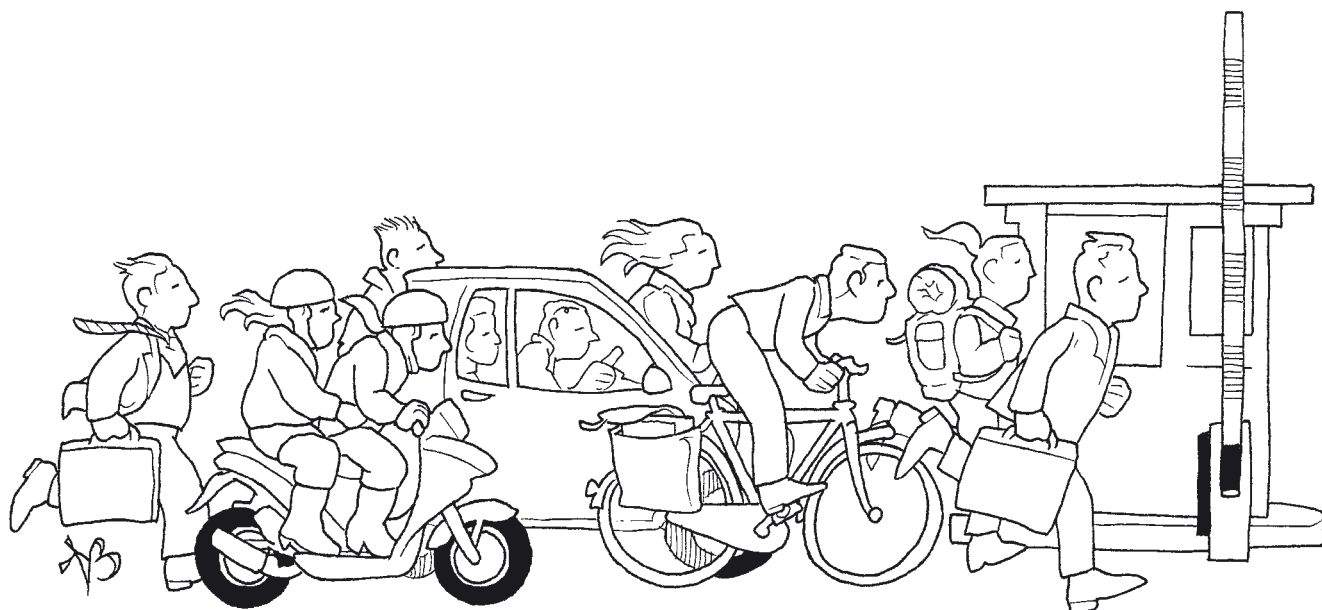
Tour de force

“De thema's zijn goed, maar de problemen worden niet altijd helder gedefinieerd”, vindt Els van der Werf, beleidsmedewerker internationalisering bij de Hanzehogeschool Groningen. De komende vijf jaar is 8 miljoen euro beschikbaar voor het stimuleren van internationale stages. “Ik ben benieuwd hoe de minister dat wil aanpakken. In de notitie klinkt de aanname door dat het lastig is om een buitenlandse stage in te passen in het curriculum. Maar in het hbo is dat helemaal niet zo. Voor mij blijft het vaag waar dat geld in wordt gestoken”, stelt Van der Werf.

Ook de plannen over de uitgaande mobiliteit zou zij graag nader gespecificeerd zien. Plasterk wil dat het percentage Nederlandse studenten dat een deel van hun opleiding in het buitenland volgt, stijgt van 17 naar 25 procent. “Het is mij niet duidelijk wat hij precies meet en hoe hij dat wil bereiken”, aldus Van der Werf.

“Prima dat er een streefcijfer van 25 procent wordt genoemd”, vindt Leonard van der Hout, hoofd internationalisering bij de Hogeschool van Amsterdam (HvA). “Het realiseren ervan wordt een *tour de force*. Het is daarom belangrijk dat de voortgang regelmatig wordt gecheckt.” Docenten en medewerkers vormen volgens Van der Hout de sleutelfiguren in de mobiliteit, maar zij ondersteunen en erkennen het belang ervan nog onvoldoende. “Het is goed dat er 8 miljoen wordt uitgetrokken voor docentmobiliteit. De bal ligt nu bij de hogescholen. Zij moeten nu echt aan de slag met internationalisering en zorgen dat het geld goed wordt gebruikt.”

Dirk Jan van den Berg, collegevoorzitter van de TU Delft, vindt dat het onderwerp mobiliteit goed uit

Illustratie: Niels Bongers

de verf komt in de beleidsnotitie. “Maar”, stelt hij, “internationalisering is veel breder dan mobiliteit. Ik mis de positioneringsdiscussie. Waar willen wij over tien jaar staan met het Nederlandse onderzoek? Er verandert heel wat in de wereld. Neem de ontwikkelingen in China en India. Als wij talent willen aantrekken, moeten we ons verdiepen in de vereiste kennisinfrastructuur. Dat mis ik. Het is meer een mobiliteitsagenda dan een internationaliseringsagenda. Internationalisering is een zaak van meer ministeries dan OCW alleen.”

Van der Hout van de HvA is het met dat laatste helemaal eens. “Er zou een *taskforce* moeten komen om de obstakels en zaken die al jaren slepen, zoals visaprocedures en ontoereikende huisvesting, aan te pakken. De samenwerking tussen ministeries is nu mondjesmaat.”

Ook de HBO-raad, de VSNU en de studentenbonden benadrukten in een eerste reactie op de agenda dat een kabinetsbrede aanpak essentieel is om de internationalisering van het hoger onderwijs op een hoger plan te brengen. Tijdens de behandeling van de hogeronderwijsbegroting bleek een meerderheid in de Tweede Kamer die oproep te steunen. Vóór 1 juni moet er een kabinetsbrede internationaliseringsagenda komen, aldus de Kamer.

Lapmiddelen

Kritiek is er ook op het budget van 19 miljoen euro voor de komende vijf jaar, dat voor de internationaliseringsplannen is uitgetrokken. Volstrekt ontoereikend, is de algemene opinie. VVD-Tweede-Kamerlid Halbe Zijlstra denkt daar anders over. Hij ziet niet veel heil in subsidiemaatregelen om de in- en uitgaande mobiliteit te stimuleren. Dat zijn lapmiddelen, stelt hij. “Onze BaMa-structuur sluit

niet goed aan op het systeem in andere landen. Dat is de oorzaak van de geringe uitgaande mobiliteit. De minister constateert dat wel, maar of en wanneer hij er iets aan gaat doen, is niet duidelijk. Hetzelfde geldt voor het hierheen halen van buitenlandse studenten. Hun primaire *drive* is de kwaliteit en reputatie van ons onderwijs.” Zijlstra verwijst naar het advies van de commissie Kwaliteit en Bekostiging waarin wordt voorgesteld te bekostigen op basis van kwaliteit.

“De minister heeft dat advies naast zich neergelegd. Vanuit internationaliseringsperspectief is dat heel

onverstandig. Je kunt buitenlandse studenten wel lokken met subsidies, maar dan ben je heel incidenteel bezig. Ik mis in deze notitie structurele stappen. Het is projectje hier en projectje daar”, oordeelt de VVD'er.

Tijdens het overleg in de Kamer kaartte het CDA de wederzijdse

erkenning van diploma's aan. Al maanden is er commotie omdat dat niet automatisch gebeurt, terwijl Nederland en Vlaanderen wel een gezamenlijke accreditatieorganisatie hebben. Een zaak die NVAO-voorzitter Karl Dittrich na aan het hart ligt. “Dat probleem had ik geadresseerd willen zien in de agenda. Ik zou het een heroïsche daad vinden van Plasterk en de Vlaamse onderwijsminister Vandembroucke als zij besluiten de diploma's in beide landen wederzijds te erkennen.” Zo ver wilde minister Plasterk nog niet gaan. Wel beloofde hij dit punt aan de orde te stellen op de komende Bolognaconferentie in Leuven.

Els Heuts

Meer over de Internationaliseringsagenda op www.transfermagazine.nl, dossier 'Het grenzeloze goed'.

“Ik mis structurele stappen.

Het is projectje hier en projectje daar”

‘Leiden moet onderling contact

Voor de Nederlandse kenniseconomie zijn ze hard nodig: talentvolle wetenschappers uit het buitenland.

*Wie zijn deze kenniswerkers? Transfer praat met negen van hen. Deze maand de Amerikaan **Jonathan Silk**, hoogleraar talen en culturen van India en Tibet aan de Universiteit Leiden.*

Echt veel wist Jonathan Silk niet van Nederland toen hij de positie van hoogleraar boeddhisme accepteerde aan de Universiteit Leiden. “Ik kende het land vooral van de muziek van de Nits. Zij hebben een prachtig lied gemaakt dat *In the Dutch mountains* heet. Ik was net in Nederland en zag dat het land alleen maar vlak was. Dat verbaasde me. Dus vroeg ik aan collega’s waar de bergen waren”, zegt Silk lachend.

Van Nederland wist Silk dan niet veel, maar het Leidse instituut Kern, waarvoor hij nu werkt, kende hij al lang. “Het heeft een geweldige reputatie. Ik kende mensen onder meer van congressen en publicaties.”

Silk is een vreemde eend in de bijt. Niet veel Amerikaanse wetenschappers komen naar Nederland. Zij geven de voorkeur aan een carrière in hun eigen land. Wie een blik werpt op het indrukwekkende cv van Silk – hij werkte onder meer bij de topuniversiteiten UCLA en Yale – vraagt zich dan ook af waarom hij naar Nederland kwam. “Er zijn maar heel weinig leerstoelen voor boeddhisme, we zijn een heel kleine specialisatie”, verklaart de wetenschapper. “Dat ik hier hoogleraar kon worden, bij een uitstekende universiteit, was een grote kans.”

Accentloos Nederlands

Dat betekent niet dat het vorig jaar een eenvoudige beslissing was om naar de andere kant van de Atlantische Oceaan te verhuizen. “Ik heb twee zonen die in groep vijf en groep acht zitten. Ze vonden het in het begin wel erg lastig. Ze moesten natuurlijk hun vriendjes in Los Angeles achterlaten en wisten niet veel van Nederland. Voor hen is het een grote verandering. Maar volgens hun onderwijzers spreken ze inmiddels accentloos Nederlands, dus ze passen zich erg goed aan. Ik denk dat het goed voor ze is. Ze doen hier heel andere ervaringen op dan in

Jonathan Silk: “Er zijn maar weinig leerstoelen voor boeddhisme.”

Foto: Serge Ligteneberg

ct stimuleren'

Amerika. Ook voor mijn vrouw, die kunstenares is, was het wennen. Ze is nog op zoek naar een studio in Leiden."

Silk, die sinds juli 2007 is aangesteld, ziet veel verschillen tussen Nederlandse en Amerikaanse universiteiten. "Het ministerie van Onderwijs en NWO steunen bij voorkeur grote meerjarenprojecten. Dat is misschien logisch voor bèta-onderzoek, bijvoorbeeld als een groep mensen samen een nieuwe chip ontwikkelt. Maar voor de geesteswetenschappen slaat dit nergens op. Als één persoon wereldwijd onderzoek doet naar een bepaalde periode in het boeddhisme, dan is dat genoeg."

Silk wil helemaal geen grote onderzoeksprojecten opzetten, waar studenten op moeten solliciteren. "Stel dat ik hier een sollicitant krijg voor een promotieplek en diegene zegt dat het niet uitmaakt op welk onderwerp hij promoveert. Dan neem ik hem niet aan. Voor een promotie geldt dat je van je onderwerp moet houden en er echt voor moet gaan. Anders heeft het geen nut. Er zitten namelijk geen goede carrièreperspectieven aan vast bij mijn vakgebied." Bij UCLA en Yale bepalen de hoogleraren van de afdeling in overleg wie geld krijgt, weet Silk. "Dat is veel eerlijker en beter."

Incest in het oude India

De Amerikaan publiceerde onlangs de studie *Riven by lust: Incest and Schism in Indian Buddhist Legend and Historiography*. "Als monniken in de tijd van Boeddha met een probleem zaten, dan vroegen ze hem om raad. Na de dood van Boeddha kon dat uiteraard niet meer. De monniken vonden het toen moeilijk om onenigheden op te lossen. Uiteindelijk leidde dat tot een schisma. Legendes vertellen ons dat een van zijn volgelingen zich afscheidt. Hij wordt daarna zwart gemaakt, omdat ze zeggen dat hij seks had met zijn moeder en zijn vader vermoordde." Silk vroeg zich door deze legende af hoe in de tijd van Boeddha tegen incest werd aangekeken. "Niemand

weet echt hoe erover werd gedacht. Incest tussen moeder en zoon lijkt extreem weinig voor te komen. Maar de vraag is of dat klopt. Sociologen geloven dat seks tussen moeder en zoon maar heel weinig wordt gerapporteerd. In het oude India werd incest gezien als het meest walgelijke wat maar kan gebeuren. Het

is net zo erg als je ouders vermoorden. Of de volgeling seks heeft gehad met zijn moeder, weten we niet. Maar we komen er wel achter dat het door boeddhisten als iets verschrikkelijks werd gezien. Omdat deze legende werd gebruikt om de 'afvallige' volgeling van Boeddha in een kwaad daglicht te stellen."

Bredere opleiding

Behalve tussen universiteiten, ziet Silk ook verschillen tussen studenten in Amerika en Nederland. "Nederlandse studenten zijn ouder. Dat komt doordat jullie een ander secundair onderwijssysteem hebben. Hier wordt al vroeg gespecialiseerd. In Amerika krijg je een veel bredere opleiding. Ik gaf in Amerika het vak 'inleiding in het boeddhisme'. Daar zaten ook bètastudenten bij. Om het voor hen inzichtelijker te maken, refereerde ik vaak aan bètaonderwerpen. Studenten die ik hier in Nederland heb, begrijpen zulke voorbeelden minder goed, omdat ze minder bètakennis hebben." Silk vindt ook dat het moeilijk is om discussies op gang te brengen in Leiden. "Studenten zijn nogal verlegen. Maar uiteindelijk komt de discussie wel van de grond. Leiden moet sowieso stimuleren dat mensen meer met elkaar in gesprek komen. Want daar is geen plek voor. Het Lipsiusgebouw is bijvoorbeeld zo grauw, dat het mensen ervan weerhoudt om er langer te blijven dan strikt noodzakelijk. Dat hoort niet op een universiteit."

ROBERT VISSCHER

"In Amerika gaf ik het vak 'inleiding in het boeddhisme'. Daar zaten ook bètastudenten bij"

De commissie Gedragscode constateerde afgelopen september dat de werving van Saoedische geneeskundestudenten in Maastricht en Groningen niet aan de eisen van de Gedragscode voldoet.

Foto: Philip Driessen

GEDRAGSCODE INTERNATIONALE STUDENT WERPT VRUCHTEN AF

‘Internationaal onderwijs is geen snelle handel meer’

Sinds hogeronderwijsinstellingen bij de werving en selectie van buitenlandse studenten gebonden zijn aan een gedragscode, komen wantoestanden zoals in de jaren negentig niet meer voor. Toch zou de gedragscode een bredere geldigheid moeten krijgen, vindt de landelijke commissie die de naleving ervan controleert.

Dat er helemaal geen uitglijdters meer worden gemaakt bij de werving en selectie van internationale studenten, durven ze niet te beweren. Maar de gedragscode die in mei 2006 is ingevoerd, heeft een zelfreinigende werking. Dat constateren Roel Fernhout, hoogleraar migratierecht in Nijmegen en Jan Donner, voorzitter van het Koninklijk Instituut voor de Tropen. Zij zijn voorzitter en vicevoorzitter van de landelijke commissie die toeziet op de naleving van de Gedragscode internationale student. De gedragscode werd opgesteld nadat eind jaren negentig een aantal pijnlijke ontsparingen en wantoestanden aan het licht was gekomen. “We hebben de hbo-fraude gehad waarin buitenlandse studenten de hoofdrol speelden en er zijn grote

groepen internationale studenten in de illegaliteit verdwenen”, weet Fernhout. In 2005 concludeerde de Onderwijsinspectie op basis van een breed onderzoek: “In de eerste jaren dat er werd geworven op de internationale markt zijn er missers geweest: de kwaliteit van het onderwijsaanbod en de bijbehorende faciliteiten zoals studentenhuisvesting waren soms onvoldoende, een deel van de toegelaten studenten bleek de instructietaal onvoldoende te beheersen of in algemene zin het niveau niet aan te kunnen.”

Fataal

“Er moest dus worden opgetreden”, vertelt Fernhout. “Staatssecretaris Mark Rutte heeft de instellingen voor de keus gesteld: er komt een vorm van zelfregulatie of

ik regel het via de wet.” Het werd dus zelfregulatie en dat heeft goed uitgepakt, vinden Fernhout en Donner. Dat is waarschijnlijk mede te danken aan de zware sanctie die op overtredingen staat. De landelijke commissie kan een instelling verwijderen uit het register van ondertekenaars. Omdat het onderschrijven van de gedragscode een voorwaarde is voor het kunnen verstrekken van machtigingen tot voorlopig verblijf (visa) en verblijfsvergunningen, is zo’n verwijdering fataal voor een internationale opleiding. De sanctie is dan ook de ultieme remedie, benadrukt de voormalige Nationale Ombudsman Fernhout. “Die gebruik je alleen als alle andere maatregelen niet hebben gewerkt.”

De zware sanctie was nodig omdat het vertrouwen van de IND in het hoger onderwijs een flinke deuk had opgelopen. “De IND is heel blij met de gedragscode. Die maakt een soort pseudo-vreemdelingenbeleid mogelijk”, legt Fernhout uit. “In de Vreemdelingenwet zitten natuurlijk geen mogelijkheden om eisen aan de taalvaardigheid van studenten te stellen. Dankzij de gedragscode kan dat toch.” De instellingen plukken inmiddels de vruchten van het herstelde vertrouwen. Donner: “Vóór de gedragscode ontstonden er elk jaar onafzienbare wachtlijsten bij het verstrekken van visa. Inmiddels loopt dat als een speer. Begin november had de IND alle aanvragen voor dit studiejaar al verwerkt.”

De gedragscode verhindert niet alleen illegale immigratie, maar werpt ook een drempel op voor beunhazen die gemakkelijk geld willen verdienen aan buitenlandse studenten. Instellingen mogen namelijk alleen geaccrediteerde opleidingen aanbieden en aan die eis voldoen veel commerciële onderwijsinstellingen niet. “De gedragscode stelt eisen aan de kwaliteit van het aanbod. Daardoor is internationaal onderwijs geen snelle handel meer”, concludeert Donner.

Pakistaanse uitvallers

De landelijke commissie heeft pas twee zaken behandeld. Een klacht van de IND over Hogeschool Wittenborg werd gedeeltelijk gegrond verklaard. Meer dan de helft van de 26 Pakistaanse studenten die de hogeschool naar Nederland haalde, viel uit of stroomde na de vooropleiding door naar een andere instelling. Dat die uitval en uitstroom te wijten zijn aan onzorgvuldige werving en selectie, zoals de IND aannam, is niet aan te tonen. Maar Wittenborg had volgens de gedragscode wel alle mutaties in het studentenbestand aan de IND moeten doorgeven. Verder heeft de landelijke commissie zich gebogen over de Saoedische studenten die in Groningen en Maastricht geneeskunde studeren. Zij voldeden bij

binnenkomst lang niet allemaal aan de taaleis, constateert de commissie op basis van eigen onderzoek. Daarnaast heeft het maatwerkprogramma dat speciaal voor de Saoedi’s is ontwikkeld, geen wettelijke basis. De studenten volgen dus een niet-geaccrediteerde opleiding. Bovendien is een deel van de Saoedi’s al anderhalf jaar met het voorbereidende jaar bezig, terwijl voor zo’n bijspijkerprogramma maximaal een verblijfsvergunning van een jaar wordt verstrekt. De twee universiteiten hebben de gedragscode dus met voeten getreden, maar zijn erg van die constatering geschrokken, benadrukken Fernhout en Donner. “We hebben ze een spiegel voorgehouden en ze hebben beterschap beloofd.” Of de twee geconstateerde

overtredingen het topje van de ijsberg vormen of juist incidenten zijn, is moeilijk te zeggen. “Wij zijn geen inspectie die regelmatig het hele veld doorlicht”, zegt Fernhout. “We behandelen de klachten die binnenkomen en doen onderzoek op basis van signalen die we zelf oppikken.” Maar de gedragscode ligt bij onderwijsinstellingen niet onderin een diepe la. “De code is beslist geen papieren tijger. Dat komt ook doordat het een vorm van zelfregulering is. De instellingen hebben de code zelf opgesteld en uitgewerkt. Dat is buitengewoon waardevol.”

Moeilijker te sanctioneren

Maar de gedragscode heeft wel zijn beperkingen, waarschuwen Fernhout en Donner. Grote groepen buitenlanders – zoals EU-studenten, maar ook Amerikanen, Canadezen en Japanners – hebben geen visum nodig. “De gedragscode is natuurlijk ook op hen van toepassing. Alleen zijn overtredingen in zulke gevallen moeilijker te sanctioneren”, stelt Fernhout. En het *offshore*-onderwijs onttrekt zich volledig aan de gedragscode. Dat zou er volgens Fernhout wel onder moeten vallen. “Want dat aanbod heeft een weerslag op het imago van Nederland als kennisland.” Non-degree-programma’s die losstaan van geaccrediteerde bachelor- en masterprogramma’s vallen tussen wal en schip. In de gedragscode staat dat de instellingen die ze aanbieden, moeten aantonen dat de kwaliteit geborgd is. Fernhout: “Maar er is nog geen accreditatiesysteem. De meetlat om de kwaliteit van *non-degree*-opleidingen in kaart te brengen, ontbreekt nog. Dat probleem gaan wij de komende tijd aanpakken.”

YVONNE VAN DE MEENT

Meer informatie over de gedragscode op www.internationalstudy.nl, onder het kopje Landelijke Commissie.

“Ook offshore-onderwijs zou onder de gedragscode moeten vallen”

Eerst de rituelen,

Sinds drie jaar reizen studenten van de Hanzehogeschool Groningen met opdrachten van bedrijven naar China. Samen met studenten van de Nankai-universiteit werken ze die opdrachten in twee weken uit. 'Onze studenten moeten weten hoe het er in China aan toegaat.'

“Ik wilde als kind al heel graag naar China”, vertelt Saskia Zwiers. “Nu heb ik dan eindelijk op de Chinese muur gestaan. Maar wat mij vooral zal bijblijven, is hoe gezellig het is om zaken te doen in China.” Zwiers (20) was een van de dertig Groningse studenten International Communication die afgelopen najaar voor bedrijven uit Noord-Nederland de Chinese markt verkenden. Ze deden dat samen met studenten van de Nankai-universiteit in Tianjin.

Projectmanager Erik Kostelijk vertelt dat een Chinese student die in Groningen studeerde, enkele jaren terug het initiatief nam voor wat nu het China-project van de Hanzehogeschool Groningen is. “Hij vond het fantastisch hoeveel hij bij ons leerde over de westerse manier van communiceren. Maar onze studenten moesten volgens hem ook weten hoe het er in China aan toegaat.”

Via dezelfde student werden contacten gelegd met Nankai University, een topinstituut in China. Dit resulteerde in een voor de Hanzehogeschool gedroomde samenwerking. Waarom wil een gerenommeerde universiteit in Tianjin, een miljoenenstad 150 kilometer van Beijing, met een Groningse onderwijsinstelling in zee? Kostelijk denkt dat vooral het projectmatige onderwijsconcept en de nauwe banden met de beroepspraktijk de interesse van de Chinezen wekten. “Die dingen kennen ze daar nog nauwelijks.”

Aardappelpootmachines

Drie jaar geleden vertrokken de eerste Groningse studenten voor een reis naar China. Sindsdien zijn ongeveer vijftien betaalde opdrachten uitgevoerd voor partners uit het midden- en kleinbedrijf. Zo werd een marktverkenning uitgevoerd voor aardappelpootmachines en is er een selectie gemaakt van Chinese leveranciers voor Nederlandse ligfietsen.

De bedragen die bedrijven voor zo'n opdracht betalen, variëren van een paar duizend tot 10.000 euro.

“We werkten voor echte bedrijven die geld hebben neergelegd voor een goed resultaat”

dan de zaken

Student Remon Moes (24), die tijdens de laatste reis optrad als woordvoerder van de groep, is enthousiast over de praktijkgerichte aanpak waarbij de twee begeleidende docenten optreden als senior consultants en de studenten als junior consultants. “We werkten voor echte bedrijven die geld hebben neergelegd voor een goed resultaat. Daar waren we met zijn allen verantwoordelijk voor. Bovendien waren de meesten van ons voor het eerst in China en moesten we samen optrekken met Chinese buddy-studenten. Dat maakte het project zeer intensief, uitdagend en dus leerzaam.”

Volgens projectmanager Kostelijk biedt het project studenten in de laatste fase van hun studie een uitgelezen kans om kennis en competenties in de praktijk te brengen. “De studenten hebben door stages en opdrachten vaak al heel wat ervaring in het buitenland. Maar dit project is het hoogtepunt. China is bij uitstek een land waar communicatie belangrijk is bij het zakendoen. Bovendien spelen bijna nergens in de zakenwereld rituelen en hiërarchie zo’n grote rol. En nergens is het belang van je netwerk zo groot.”

Kaartjes

De connectie met een hoog aangeschreven universiteit blijkt deuren binnen dat netwerk te openen, zo merkte ook Remon Moes toen hij in China met een opdracht voor een Nederlandse saneerder van vuile grond aan de slag ging. “Dit jaar konden wij de vice-president van de Tianjin-vrijhandelszone ontmoeten. Die gaf ons de kaartjes van enkele personen die interesse zouden hebben in samenwerking met ons bedrijf. Voor hen hebben we toen snel een bedrijfs-presentatie in elkaar getimmerd. En die leverde weer nieuwe contacten op.”

Lypack uit Leeuwarden, een verpakker en producent van zuivelproducten voor baby’s en kinderen, vroeg dit jaar studenten van de Hanzehogeschool om de Chinese markt in kaart te brengen en contacten met mogelijke partners te leggen. Volgens sales & marketingmanager Robin-Jan de Nerée tot Babberich is het voor een kleine Nederlandse onderneming inderdaad vrij lastig om de Chinese structuren binnen te dringen. “In dat land heb je echt een ingang nodig.” De opdracht van Lypack kwam overigens in een wat

ander daglicht te staan toen dit najaar de volle omvang van het melamineschandaal in China duidelijk werd. De Nerée: “Opeens waren er een heleboel goudzoekers die wilden samenwerken met een betrouwbare Nederlandse producent.”

Mooi alternatief

Saskia Zwiers, die aan de Lypack-zaak werkte, beaamt dat de impact van het melkpoederschandaal groot was. “Tijdens een enquête die we hielden in een supermarkt durfden veel mensen niet over melkpoeder te praten. Tegelijkertijd trokken we veel belangstelling van commerciële partijen. Een van de fabrikanten die betrokken waren bij de fraude wilde bijvoorbeeld in contact komen met Lypack. Dat hebben we na overleg met de opdrachtgever toch maar afgehouden.”

Het rapport dat de studenten voor Lypack opstelden is nog niet afgerond, maar De Nerée kan wel zeggen dat hij tevreden is over de samenwerking met de Hanzehogeschool. “Wij hebben niet de tijd en de ruimte om veel aan begeleiding van stagiairs en afstudeerders te doen. Dit blijkt tot nu toe een heel mooi alternatief. De contacten met de studenten verliepen behoorlijk gestroomlijnd en er waren twee docenten die hen terzijde stonden.”

Remon Moes en Saskia Zwiers oriënteren zich inmiddels op een toekomst in China. Moes studeerde eerder al enige tijd Chinees in Guangzhou en staat op het punt te vertrekken voor een stage en een afstudeeropdracht in China. Zwiers hoopt op iets soortgelijks. “In China draait alles om de persoonlijke relatie. Voordat je over zaken praat, heb je het eerst over andere dingen. Je voert een soort thee-gesprekjes. Dat bevalt me wel. Maar de Chinezen weten ook steeds beter hoe westerlingen in het leven staan. De Chinese studenten leren bijvoorbeeld Engels door naar *Friends* te kijken. Als we naar de kroeg gingen, was het steevast: let’s go Dutch.”

XANDER BRONKHORST

Foto: Eric Kostelijk

ETHIOPISCHE NEDERLANDSE SCHRIJFT BOEK

OVER VROUWEN EN MACHT IN ETHIOPIË

De dingen bij de naam noemen, maar niet confronteren

Ze kwam in 1979 naar Nederland, als een van de eerste studenten genderstudies. Sindsdien is ‘de vrouwenkwestie’ nooit meer weggeweest uit haar studie en werk. Onlangs publiceerde Alem Desta een boek over de situatie van vrouwen in haar vaderland Ethiopië.

Toen Alem Desta (1954) in Addis Abeba naar de middelbare school ging, was het onrustig in Ethiopië. Studenten protesteerden tegen het feodale bewind van Haile Selassie, en Alem Desta nam daaraan deel. In 1974 moest de keizer het veld ruimen voor marxistische militairen. Zij onderdrukten het studentenverzet. “Hoewel ik zelf in Ethiopië naar de universiteit wilde, waren mijn ouders bang dat ik door de onrust mijn studie niet zou voltooien.” Haar vader verkocht een stuk land en met de opbrengst stuurden ze haar naar Engeland om *business management* te gaan studeren aan de London School of Economics. Toen het geld op was, kreeg Desta bezoek van Nederlandse vrienden van haar ouders. Die hadden ooit op een suikerfabriek in Ethiopië gewerkt. Zij nodigden haar uit om naar Nederland te komen en hielpen haar om een beurs te krijgen aan het Institute of Social Studies. Dat was in 1979. Op het ISS behoorde Desta tot de eerste groep studenten genderstudies. “In de marxistische literatuur had ik al wel over de vrouwenkwestie gelezen, maar in Den Haag werd echt de basis gelegd.” Vanaf dat moment stond de vrouwenkwestie centraal in haar studie en werk. “Veel van wat ik op het ISS heb geleerd, keert terug in mijn boek *Candace: Invincible women of Ethiopia*.”

Niet klein te krijgen

Candace is het eerste boek dat een breed beeld schetst van de situatie van vrouwen in Ethiopië. Hoewel in de titel even goed ‘invisible’ had kunnen staan, koos de auteur voor ‘invincible’. “Dat woord

staat niet alleen voor onoverwinnelijk, maar ook voor onwankelbaar en niet klein te krijgen.” In haar boek behandelt Desta het leven van zowel gewone vrouwen – die brandhout tegen een berg op sjouwen, kruiden malen of kinderen koesteren – als grote vrouwen uit de geschiedenis van het land. Zij heeft er 22 uitgebreider geportretteerd. “Doorslaggevend was of een vrouw zichzelf heeft veranderd en ook iets heeft toegevoegd aan de samenleving. Zulke vrouwen zijn rolmodellen.” Zoals de 51-jarige pottenbakster Nigatwa Lasab. Traditioneel wordt in Ethiopië op pottenbakkers neergekeken. Maar Nigatwa heeft zich omhoog gewerkt en is actief in de Vereniging van Pottenbaksters. Of Bogalech Gebre die, in tegenstelling tot menig ander meisje in haar geboortestreek, haar besnijdenis overleefde en vier keer ontsnapte aan mannen die haar wilden kidnappen en bezwangeren. De intelligente Bogalech promoveerde uiteindelijk in de epidemiologie, zette een grote vrouwenorganisatie op en haalde 250.000 studieboeken naar Ethiopië. Alem Desta’s eigen idool is keizerin Taitu. Ook die komt aan bod in *Candace*. Taitu was de vrouw van de legendarische keizer Menelik II. Na diens dood in 1913 regeerde zij een aantal jaren. Desta ontdekte dat Taitu eigenlijk het brein achter Menelik was; zij bedacht en regelde veel voor hem. Taitu begon ook als eerste een hotel in het land. “Dat was *not done* voor een vorst, laat staan voor een vorstin. Maar zij was ondernemend en wilde een eigen inkomen hebben.”

Alem Desta.

Foto: Jos van Beurden

Tijdens de regeringen van Mengistu Haile Mariam (1974–1991) en Meles Zenawi (sinds 1991) is er in Ethiopië veel veranderd voor vrouwen, benadrukt Desta in *Candace*. Zij schrijft weliswaar dat bepaalde maatregelen uit de tijd van Mengistu – zoals de toename van het aantal vrouwenorganisaties, en betere scholing en werkgelegenheid voor vrouwen – vooral bedoeld waren om de partij van Mengistu zelf te ondersteunen. Toch is er de laatste decennia meer ruimte gekomen voor initiatieven van vrouwen zelf. De bekendste voorbeelden zijn de *Ethiopian Women Lawyers Association* (EWLA) and de *Ethiopian Women Media Association* (EWMA). Door zulke initiatieven zijn maatschappelijke vraagstukken als kinderhuwelijk, huiselijk geweld, seksueel misbruik van meisjes en andere zaken in Ethiopië op de agenda gekomen.

Geen betrouwbare cijfers

Bovendien is het aantal vrouwen in hoge posities toegenomen. De voorzitters van de Beurs in Addis Abeba en van de Ethiopische voetbalbond zijn vrouwen. Ondanks de blijvende armoede en de droogte van de afgelopen jaren is er volgens Desta ook voor gewone vrouwen veel veranderd. “De gezondheidszorg is verbeterd en er zijn veel meer onderwijsmogelijkheden. Veel vrouwen werken nu in de huisbouw. Sinds enkele jaren worden alleenstaande boerinnen als zelfstandig ondernemer erkend en kunnen zij bijvoorbeeld krediet krijgen.” Volgens haar bestaan er geen betrouwbare cijfers

over het percentage vrouwen in het hoger onderwijs in Ethiopië. “Vroeger waren ze bijna afwezig, nu is het iets beter, maar nog steeds onvoldoende. In Ethiopië is het nog steeds zo dat vrouwen trouwen, kinderen krijgen en dan verdwijnen uit de hogere onderwijsinstellingen.”

Ook onder Ethiopische vrouwen in de diaspora zijn maar weinig hoogopgeleiden te vinden. Desta is een uitzondering en ziet voor zichzelf een duidelijke rol weggelegd. “Ik heb een Nederlands paspoort, dat maakt mij – en natuurlijk ook andere hoogopgeleide diaspora-Ethiopiërs – minder kwetsbaar dan Ethiopiërs in het land zelf. De regering erkent het belang van de diaspora, hun geldoverboekingen en het doorgeven van hun kennis, en luistert naar ons. Die ruimte moeten we benutten. Niet de confrontatie zoeken en vijandbeelden in stand houden, maar een dialoog aangaan over democratie, mensenrechten en gelijke kansen voor vrouwen en mannen. Ook in mijn boek heb ik geprobeerd de dingen bij de naam te noemen, maar op zo’n manier dat de dialoog doorgaat.”

JOS VAN BEURDEN

Het boek van Alem Desta, Candace: Invincible women of Ethiopia, is te bestellen via cultuur@ethiopiainmillennium.nl. Het kost € 23,50 (inclusief verzendkosten).

VOORAL ZWARTE STUDENTEN VALLEN VOORTIJDIG UIT

Het Zuid-Afrikaanse On

Zuid-Afrika kampt met een schreeuwend tekort aan hoogopgeleid personeel. Buitenlanders moeten de ergste nood lenigen. Maar de echte oplossing moet uit eigen land komen. Het Zuid-Afrikaanse onderwijssysteem moet drastisch worden hervormd.

Het zal nog jaren duren voordat deze kinderen gedegen onderwijs krijgen.

derwijsdrama

“De problemen beginnen al bij het basisonderwijs”, zegt Servaas van den Berg. De hoogleraar economie aan de Universiteit van Stellenbosch vertelt waar het enorme tekort aan hoger opgeleid personeel in Zuid-Afrika vandaan komt. Want een tekort is er. Vorig jaar reikte de overheid werkvergunningen uit aan 35.000 buitenlandse hoogopgeleiden. Zij moeten de ergste nood op de Zuid-Afrikaanse arbeidsmarkt lenigen.

Van den Berg wijt de problemen vooral aan het niveau van de leraren, zowel in het lager als in het hoger onderwijs. Zij laten steken vallen bij het onderwijs in lezen, schrijven, rekenen en de bètavakken. “Ze doen niet hun best en zijn doorgaans niet voldoende opgeleid”, betoogt de econoom.

“De ouders zijn niet kritisch, want die zijn zelf ongeschoold. Er is dus geen druk op de leraren om goed te presteren.”

Ook al niet omdat leerlingen aan het eind van hun basisschoolperiode geen toets krijgen die hun niveau beoordeelt. “Er wordt dus nergens naartoe gewerkt”, aldus Van den Berg. “Noch leraren noch leerlingen worden gestimuleerd.” Bij de testen die wel worden gedaan, hanteren alle scholen hun eigen standaard. Het gevolg is dat niemand weet aan welke eisen een leerling in een bepaalde klas nu precies moet voldoen. En dat het niet opvalt als het onderwijs van te laag niveau is.

Gedesilluseerd

De lerarenvakbond SADTU erkent de problemen, maar wijst erop dat de omstandigheden waaronder leraren hun werk moeten doen, ook niet bepaald ideaal zijn. Zo zitten in sommige klassen meer dan zestig leerlingen en is er niemand op wie een leraar kan terugvallen. “Je moet alle basale problemen die je tegenkomt, zelf oplossen”, zegt SADTU-woordvoerder Jon Lewis. En dat zijn er nogal wat. “In sommige gebieden hebben scholen niet eens genoeg tafels, boeken en elektriciteit.”

Veel leraren raken door deze situatie gedesilluseerd en zoeken een andere baan. Het salaris is geen stimulans om te blijven. Een beginnende leraar

verdient ongeveer 450 euro netto per maand. Ter vergelijking: werk in een *call centre* levert bijna het dubbele op en daar is geen specifieke opleiding voor nodig. Verder stijgt het loon van een docent nauwelijks in de loop der jaren, vertelt Van den Berg. “Het salaris van een veertigjarige leraar is gemiddeld twee

keer zo laag als dat van leeftijdgenoten met een opleiding op vergelijkbaar niveau.” Het lerarentekort is dan ook gigantisch.

Van den Berg wijst op de typische situatie dat Zuid-Afrika economisch gezien het meest succesvolle land van heel Afrika is, maar dat het onderwijs in het land die situatie niet reflecteert.

“Zuid-Afrikaanse scholen pre-

teren slechter dan hun tegenhangers in landen als Botswana, Mozambique, Tanzania en Kenia. Terwijl we 6 procent van het bruto nationaal product investeren in het onderwijs. Dat doet zelfs Nederland niet!”

Zuid-Afrika plukt de wrange vruchten van de apartheid, toen er nauwelijks werd geïnvesteerd in onderwijs voor zwarte mensen. Er worden wel pogingen gedaan om die situatie recht te trekken, maar volgens Van den Berg zijn dat niet de goede. “De overheid moet de focus leggen op het creëren van goede zwarte studenten. In plaats daarvan wordt alle aandacht gevestigd op arbeidsmarkt”, zegt hij, doelend op de positieve discriminatie die zwarten voorrang geeft bij sollicitaties. “Dat is niet de juiste volgorde. Je moet beginnen bij het onderwijs, zodat zwarte afgestudeerden op gelijke voet de concurrentie met witte sollicitanten aankunnen.”

Zwarte en witte scholen

Daar ligt een enorme opgave, erkent de HESA, de organisatie van hogeronderwijsinstellingen in Zuid-Afrika. Want juist zwarte studenten vallen in het hoger onderwijs vaak voortijdig uit. En dat komt weer doordat juist scholen die traditioneel vooral zwarte leerlingen trekken, kampen met geldgebrek en lerarentekorten. De HESA benadrukt dat er nog altijd een enorm verschil bestaat tussen traditioneel zwarte en traditioneel witte scholen. De witte beschikken,

“Het ergste wat nu kan gebeuren, is dat leraren door het bedrijfsleven worden weggekocht”

ook nu nog, over veel meer middelen, waardoor hun leerlingen beter voorbereid en dus met meer kansen op de universiteiten belanden. “Terwijl een zwarte leerling die zijn middelbare school onder een boom op het platteland heeft gevolgd en 65 procent scoort voor zijn eindexamen, misschien een betere student is dan een witte leerling die naar de beste privé-school is geweest en 80 procent scoort”, aldus HESA-woordvoerder Patrick Fish.

De tekorten op de arbeidsmarkt zijn op dit moment vooral nijpend in de agrarische sector, de gezondheidszorg en de technische hoek. “In de komende vijf jaar komen we alleen al 5.000 elektrisch ingenieurs tekort. Voor de duidelijkheid: dat is exclusief andersoortige experts, zoals chemisch of transportingenieurs”, zegt Henk Langehoven, directeur van SAFCEC, de organisatie voor Zuid-Afrikaanse ingenieursbedrijven.

Behalve door de problemen in het onderwijs worden deze personeelstekorten ook veroorzaakt door de groei van de economie, waardoor er meer ingenieurs nodig zijn. Alleen al de infrastructurele voorbereidingen voor het WK Voetbal 2010 creëren een grote behoefte aan goed opgeleid technisch personeel. Ook de *brain drain* helpt niet mee bij het opvullen van vacatures: duizenden gekwalificeerde Zuid-Afrikanen gaan liever naar Australië, het Verenigd Koninkrijk en Noord-Amerika. In die landen is bijvoorbeeld 10 procent van alle Zuid-Afrikaanse medici en verpleegkundigen werkzaam.

Wereldwijd tekort

Langehoven huivert als hij de situatie wat betreft ingenieurs overziet. “In een periode waarin iedereen op jacht is naar gekwalificeerd personeel, houd ik mijn hart vast dat leraren worden weggekocht door

ingenieursbedrijven. Dat is het ergste wat er op dit moment kan gebeuren.”

Volgens Langehoven is op dit moment iedere ingenieur aan het werk. “Zelfs de gepensioneerden; zolang ze kunnen lopen en zien, kunnen ze aan de slag”, grapt de SAFCEC-directeur. Verder wordt personeel uit het buitenland ingevlogen. Vooral mensen uit de Filipijnen en Maleisië komen naar Zuid-Afrika. Zij worden ingezet voor uitvoerend en controlerend werk op de bouwterreinen. Voor een rol als brein achter projecten schiet hun opleiding tekort. Maar hoger gekwalificeerd buitenlands personeel is moeilijk te krijgen. “Het tekort aan goed opgeleid personeel is helaas wereldwijd. De echt hoog gekwalificeerden gaan naar westerse landen”, zegt Langehoven met spijt.

Hoogleraar Van den Berg denkt dat de oplossing voor de problemen in het onderwijs moet worden gezocht. “Er moet veel meer nadruk op controleerbaarheid in het onderwijs komen”, zegt de econoom. Hij pleit voor meer testen, waarbij alle scholen dezelfde standaard moeten gebruiken. Daarnaast moeten ouders beter worden geïnformeerd over de opleiding van hun kind en over ranglijsten, zodat zij weten wat ze mogen verwachten en slecht presterende scholen publiekelijk worden afgestraft.

Alle geïnterviewden zijn het erover eens dat de opleiding en het salaris van leraren moeten worden verbeterd. Maar ook als nu alle zeilen worden bijgezet, zal het volgens Van den Berg nog vijftien jaar duren voordat het Zuid-Afrikaanse onderwijssysteem genoeg gekwalificeerde mensen gaat afleveren. Hoe groot de kans is dat dat daadwerkelijk gebeurt, durft hij niet te zeggen.

LAURA KORS

ONDERWIJSPROBLEMEN IN ZUID-AFRIKA IN CIJFERS

- Van alle leerlingen op de Zuid-Afrikaanse middelbare scholen valt de helft voortijdig uit. In de jaren 2006 en 2007 kwam dat neer op 535.000 mensen.
- In 2007 zakte 35 procent van de eindexamenkandidaten (oftewel 200.000 leerlingen) voor het middelbare schooldiploma.
- Van de leerlingen die wel slaagden, haalde iets meer dan 4 procent een wiskundescore die toegang geeft tot een bètastudie.
- De helft van alle hbo- en universiteitsstudenten verlaat de onderwijsinstelling zonder diploma.
- Jongeren tussen 20 en 24 jaar vormen 14 procent van het totale aantal werkenden en ruim een kwart (27 procent) van het aantal werklozen. (LK)

AGENDA

De Academic Cooperation Association (ACA) organiseert op **30 januari** een seminar over nieuw Europees beleid: *What's new in Brussels 2009, Recent developments in European policies and programmes*. **Meer informatie via www.aca-secretariat.be/o8events/events.htm**

Januari / Februari

2009

Internationale experts komen op **6 en 7 februari** naar Leiden voor het symposium *Ranking and Differentiation in Higher Education, Research and Knowledge Utilisation*. **Meer informatie via www.events.leiden.edu/ranking2009/**

Maart

2009

Met het oog op de naderende Bologna-bijeenkomst van ministers, heeft de vijfde EUA-conventie als thema: *Facing Global Challenges: European strategies for Europe's universities*. De bijeenkomst vindt plaats van **18 tot 21 maart** in Praag. **Meer informatie via www.eua.be/events/eua-convention-2009/home/**

'*Internationalisering en ontwikkelingssamenwerking: Mission Impossible?*' is de titel van het Nuffic Jaarcongres. Dat wordt dit jaar georganiseerd op dinsdag **31 maart** in het Willem Burger Zaalcomplex van De Doelen in Rotterdam. **Meer informatie binnenkort via www.nuffic.nl**.

Zie ook www.transfermagazine.nl/nieuws/agenda

Fairs

International Education Fair Rusland	14 februari
CIET China	28 februari – 15 maart
Perpectywy Polen	6 – 7 maart
International Exhibition on Education Athene	6 – 8 maart
EHEF Hong Kong	7 – 8 maart
Salao du Estudente Brazilië	7 – 19 maart

Meer informatie via fairs@nuffic.nl

Beurzen promotieonderzoek EUI

Het Europees Universitair Instituut (EUI) in Florence is een internationaal instituut voor postdoctoraal onderwijs en onderzoek in vier disciplines: geschiedenis- en cultuurwetenschappen, politieke en sociale wetenschappen, economie en rechten. Het PhD-onderzoek duurt vier jaar. De Nederlandse overheid stelt jaarlijks vierentwintig beurzen beschikbaar voor de eerste drie jaar. Het vierde jaar wordt door EUI en OCW gefinancierd. Elk jaar zijn gemiddeld acht beurzen beschikbaar voor eerstejaars onderzoekers. Sluitingsdatum is 31 januari 2009. Meer informatie via www.eui.eu. Zie ook www.nuffic.nl/europeseinstituten en www.beursopener.nl.

Beurzen voor studie of onderzoek in Tsjechië

De Tsjechische overheid stelt voor het studiejaar 2009–2010 beurzen beschikbaar voor studie of onderzoek met een duur van minimaal 2 en maximaal 9 maanden. De maandtoelage voor gevorderde studenten is 9.000 kronen en voor afgestudeerden 9.500 kronen. Kandidaten mogen niet ouder zijn dan 35 jaar. Daarnaast zijn er 3 beurzen beschikbaar voor het volgen van een zomercursus aan drie Tsjechische universiteiten: Praag, Brno en Olomouc. De sluitingsdatum is 13 februari. Meer informatie via www.nuffic.nl/cultureleverdragen (landeninformatie Tsjechië)

Beurzen voor studie, onderzoek en zomercursus in Rusland

De Russische overheid biedt aan Nederlandse studenten en wetenschappelijke medewerkers voor het studiejaar 2009–2010 drie beurzen aan voor studie en onderzoek. De studenten ontvangen ongeveer 1.500 roebels per maand. De sluitingsdatum is 16 maart 2009. Daarnaast zijn er een aantal beurzen beschikbaar voor het volgen van een zomercursus Russische taal aan het Pushkin Instituut, sluitingsdatum 16 maart. Meer informatie via www.nuffic.nl/cultureleverdragen (landeninformatie Rusland).

transfer

AL ZESTIEN JAAR DÉ BRON VAN INFORMATIE OVER INTERNATIONALISERING IN HET HOGER ONDERWIJS

Nu ook online: **transfermagazine.nl**
'De nieuwssite over internationalisering in het hoger onderwijs'

DE KWESTIE

'Wij hebben ons aan de regels gehouden', over het vermeende foutieve declaratiegedrag van de VU.

[Lees verder online](#) →

Nieuws, opinie
en analyse

Voor het laatste nieuws kunt u nu ook terecht op www.transfermagazine.nl.

- actuele nieuwsberichten over internationalisering in het hoger onderwijs en onderzoek
- bijdragen van correspondenten in de rubriek *Onze M/V in...*
- analyse en opinie in *De Kwestie*
- verdiepende dossiers
- een uitgebreide agenda
- een digitale nieuwsbrief met een overzicht van de belangrijkste updates

Neem nu een abonnement op de digitale nieuwsbrief. Meld u aan op www.transfermagazine.nl/nieuwsbrief